

Solving Privacy Paradox

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS GAIRĖS DUOMENŲ SUBJEKTAMS

„SolPriPa“ projekto gairės

Gairių parengimas finansuotas pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą (2014–2020). Šiose gairėse pateikiama tik rengėjų nuomonė, jie visiškai atsako už gairių turinį. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės dėl poveikio, kurį gali sukelti šiose gairėse pateikta informacija.

VALSTYBINĖ
DUOMENŲ APSAUGOS
INSPEKCIJA

MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

Vilnius, 2019 m.

Solving Privacy Paradox

Sprendžiant privatumo paradoksą: asmens duomenų apsaugos, kaip pagrindinės teisės ir vieno iš svarbiausių vartotojų pasitikėjimo skaitmenine ekonomika veiksmų, aukštų standartų skatinimas („SolPriPa“ projektas)

2018 m. rugsėjo 17 d. Lietuvoje startavo 2 metų trukmės Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Mykolo Romerio universiteto iš dalies Europos Sąjungos lėšomis finansuojamas Lietuvos aukštų asmens duomenų apsaugos standartų skatinimo projektas SolPriPa.

Tikslai. Tobulinti projekto partnerių neformaliojo išsilavinimo institucinius ir organizacinius gebėjimus; skatinti organizacijas pagerinti verslo veiklos valdymą asmens duomenų apsaugos srityje; didinti visuomenės informuotumą apie duomenų apsaugos problemas ir skatinti netoleranciją piktnaudžiavimui asmens duomenimis; skatinti socialinį solidarumą ir jaunimo pilietiškumą, ugdyti jų pilietiškumo kompetenciją, būtiną aktyviam ir atsakingam dalyvavimui nuolat kintančioje visuomenėje.

Veiklos. Įgyvendinant SolPriPa projektą numatyta vesti mokymus, parengti įvairių mokymo priemonių, skirtų geriau įsisavinti mokymų medžiagą, rengti informuotumo didinimo seminarus ir kitas priemones skirtingų tikslinių grupių nariams, pavyzdžiui, konkursas jaunimui ir programėlės sukūrimas.

Tikslinės grupės: smulkaus ir vidutinio verslo atstovai, startuoliai, sveikatos priežiūros ir žiniasklaidos sektoriai, pažeidžiamesnės visuomenės grupės, tokios kaip jaunimas ar vyresnio amžiaus žmonės.

SANTRUMPOS

BDAR – nuo 2018 m. gegužės 25 d. pradėtas taikyti 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)

EDAV – Europos duomenų apsaugos valdyba

ES – Europos Sąjunga

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

VDAI – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija

TURINYS

I.	KODĖL REIKIA SAUGOTI IR KONTROLIUOTI SAVO ASMENS DUOMENIS?.....	5
II.	KOKIUS SAVO DUOMENIS TURĖTUMĖTE SAUGOTI IR KONTROLIUOTI? KOKIUS JŪSŲ ASMENS DUOMENIS SAUGO TEISĖS AKTAI?.....	6
	Ar juridinių asmenų darbuotojų duomenys laikytini asmens duomenimis?.....	7
	Ar pseudoniminiai duomenys vis dar yra asmens duomenys?.....	8
	Kas nėra laikoma asmens duomenimis?.....	8
III.	SPECIALIŲ KATEGORIJŲ DUOMENŲ TVARKYMAS	9
	Kas yra specialių kategorijų asmens duomenys?.....	9
	Kaip tvarkomi specialių kategorijų asmens duomenys?.....	10
IV.	KAM TAIKOMAS BENDRASIS DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTAS?	11
	KOKIAIS DAR ATVEJAIS BDAR NETAIKOMAS?	12
V.	KAS YRA ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS?	13
	Duomenų tvarkymo pagrindai	14
	Duomenų subjekto sutikimas	14
	Sutartinė prievolė	16
	Teisinė prievolė.....	16
	Viešasis interesas	17
	Asmens gyvybiniai interesai.....	18
	Teisėti interesai.....	18
VI.	DUOMENŲ SUBJEKTO TEISĖS IR JŲ ĮGYVENDINIMO TVARKA.....	19
	Bendrosios duomenų subjekto teisių įgyvendinimo sąlygos.....	20
	Teisė būti informuotam	20
	Teisė susipažinti su savo duomenimis	22
	Teisė reikalauti ištaisyti duomenis.....	23
	Teisė reikalauti ištrinti duomenis („teisė būti pamirštam“)	23
	Teisė apriboti duomenų tvarkymą.....	24
	Teisė į duomenų perkeliamumą	25
	Teisė nesutikti	26
	Teisė reikalauti netaikyti vien automatizuoto atskirų sprendimų priėmimo, įskaitant profiliovimą	27
VII.	KOKIŲ PRIEMONIŲ REIKĖTŲ IMTIS, SIEKIANČI UŽKIRSTI KELIĄ ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS PAŽEIDIMUI?	28
	Mokėjimų internetinėse parduotuvėse saugumas.....	29
VIII.	KAIP GINTI SAVO PAŽEISTAS TEISES?	30
	Kokius skundus nagrinėja VDAI?.....	30
	Kada ir kaip kreiptis į VDAI?	31

I. KODĖL REIKIA SAUGOTI IR KONTROLIUOTI SAVO ASMENS DUOMENIS?

Klausimai auditorijai:

Kodėl Jums reikia saugoti ir kontroliuoti savo asmens duomenis?

Kokios rizikos kyla, jei jų nesaugome?

Idėjos diskusijai:

1. Identiteto vagystė ar apgaulingas pasinaudojimas Jūsų vardu (ypač siekiant prieigos prie finansinės informacijos (pvz., aktualios situacijos su apgaulėmis dėl SmartID, kai SMS prašoma pateikti asmeninę informaciją ir ja pasinaudojama neteisėtam prisijungimui prie bankinių paskyrų ir atliekami pervedimai į svetimas sąskaitas), suklastotos paskyros Jūsų vardu sukūrimas socialiniuose tinkluose ir prašymų suteikti finansinę paramą išsiuntimas Jūsų draugams; mokamų paslaugų užsakymas Jūsų vardu, pateikiant Jūsų asmens duomenis; greitujų kreditų paėmimas ir kt.; kartais vardas pavardė ir kreditinės kortelės informacija yra pakankami duomenys tam, kad piktavaliai Jūsų vardu galėtų apsipirkti internetinėse parduotuvėse; Jūsų vardu gali būti atliekami fiktyvūs pardavimai elektroninėje erdvėje, kai piktavaliai pasiima pinigus, o nukentėję asmenys, negavę prekių kreipiasi į Jus kaip nurodytą pardavėją reikalaudami atgauti pinigus ir kt. Kuo daugiau informacijos pateikiate viešai, tuo labiau tikėtina, kad tapsite internetinių ar telefoninių sukčių taikiniu;

2. Galite tapti įvairių rimtų ir realių (ne virtualioje erdvėje) nusikaltimų taikiniu, kaip vagystės, jei skelbiate informaciją apie savo adresą, gyvenamąją vietą, namų ir automobilių fotografijas bei informaciją, kada išvykstate atostogų arba tokią informaciją skleidžia kiti Jūsų šeimos nariai (tiek vaikai, tiek suaugę); galite tapti persekiojimo objektu piktavaliams ar nestabilios psichikos žmonėms, kurie gali atsekti Jūsų gyvenamąją vietą pagal viešinamus asmens duomenis; galite būti stebimi prieš Jūsų valią, Jums nežinant pasitelkiant Jūsų pačių technologines priemones, ypač reikia saugoti vaikus; perėmus Jūsų socialinių tinklų ar kitas paskyras gali būti pavogtos Jūsų asmeninės intymios ar kompromituojančios nuotraukos ir pan. Kuo daugiau asmens duomenų skelbiate viešai ir nesaugote, tuo didesnę galią atiduodate į kitų žmonių rankas ir atveriate duris tiek nusikaltimams, tiek priekabiavimui internetinėje erdvėje;

3. Jūs negalite būti tikri, ar Jūsų pateikti asmens duomenys nebus panaudoti ne Jūsų interesais (pvz., pritaikomos specializuotos reklamos, siekiant paskatinti Jus daugiau pirkti ir pan.);

4. Jūs negalite būti tikri, ar viešindami vienus asmens duomenis kartu nesuteikiate priėjimo prie kitų duomenų (buvimo vietos nustatymo, prieigos prie visų fotografijų, esančių Jūsų telefone ir pan.).

Todėl asmens duomenų apsauga yra viena iš fundamentalių asmens teisių.

BDAR visoje ES, įskaitant Lietuvą, pradėtas taikyti nuo 2018 m. gegužės 25 d. Šis reglamentas sugriežtino ir suvienodino asmens duomenų apsaugos taisykles ES.

Klausimas auditorijai:

Koks BDAR priėmimo tikslas? Ko ir kodėl siekta jį priimant?

BDAR žmonėms suteikta daugiau galimybių kontroliuoti savo asmens duomenis, o verslo subjektams nauda pasireiškia tuo, kad jų veiklai taikomos vienodos sąlygos visose ES valstybėse narėse.

Ar jis taikomas Lietuvoje?

Taip, BDAR yra tiesioginio taikymo aktas.

II. KOKIUS SAVO DUOMENIS TURĖTUMĖTE SAUGOTI IR KONTROLIUOTI? KOKIUS JŪSŲ ASMENS DUOMENIS SAUGO TEISĖS AKTAI?

Asmens duomenys apibrėžiami, kaip bet kokia informacija, tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai identifikuojanti **gyvą fizinį asmenį** (duomenų subjektą).

BDAR pateikiama asmens duomenų sąvoka:

Asmens duomenys – bet kokia informacija apie **fizinį asmenį**, kurio tapatybę nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (**duomenų subjektas**);

Fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai, vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius.

Klausimas auditorijai:

Kurie iš šių duomenų laikytini asmens duomenimis?

Duomenys	TAIP	NE
1. Jūsų vardas		
2. Jūsų vardas ir pavardė		
3. Jūsų slapyvardis socialiniame tinkle		
4. Asmens kodas		
5. Jūsų ūgis		
6. Jūsų mėgstama krepšinio komanda		
7. Jūsų batų dydis		
8. Jūsų šuns vardas		
9. Jūsų namų adresas		
10. Jūsų darbovietės		
11. Sporto klubo, kurio nuolatinis nariu esate, pavadinimas		
12. Jūsų fotografija		
13. Jūsų pirštų antspaudai		
14. Jūsų balsas		
15. Jūsų automobilio valstybinis numeris		
16. Jūsų automobilio markė		
17. Jūsų asmeninio telefono numeris		
18. Jūsų darbo telefono numeris		
19. Jūsų asmeninis elektroninis paštas		
20. Jūsų darbo elektroninis paštas		
21. Socialinio draudimo numeris		
22. Duomenys apie Jūsų turtą		
23. Prisijungimo prie socialinių tinklų duomenys		
24. IP adresas		
25. Duomenys apie Jūsų nekilnojamojo turto vertę		
26. Jūsų vaiko piešinys		

27. Jūsų tatuiruotė		
Kita?		

1. BDAR nustatomos taisyklės, **susijusios tik su fizinių asmenų apsauga**, tvarkant jų asmens duomenis. Tai reiškia, kad juridinių asmenų duomenų tvarkymui BDAR netaikomas. Be to, kaip minėta, BDAR nuostatos netaikomos ir mirusių asmenų duomenų tvarkymui.

2. Asmens duomenų apibrėžimas yra labai platus, todėl net ir lengvai gaunama, iš pirmo žvilgsnio neesminė, **bet susijusi su fiziniu asmeniu informacija**, laikytina asmens duomenimis. Sąvoka „informacija“ apima garso, vaizdo, genetinius duomenis, pirštų atspaudus ir t. t. Ši informacija gali būti pateikiama raidėmis, skaičiais, grafiniu, fotografiniu vaizdu, garsu (telefonu) ir kitomis formomis.

3. Asmens tapatybė gali būti nustatyta tiesiogiai arba netiesiogiai iš duomenų, susijusių su kita informacija, kurią turi arba gali gauti įmonė.

Asmens tapatybė gali būti **nustatyta pagal tiesiogiai** asmenį identifikuojančius duomenis (pvz., pagal vardą ir pavardę, asmens kodą ir pan.) arba **netiesiogiai**, t. y. kai turimų duomenų nepakanka konkrečiam asmeniui nustatyti, tačiau asmens tapatybę galima nustatyti panaudojant kitus duomenis (pvz., telefono ryšio numeris, automobilio valstybinis numeris, vaizdo duomenys, ir kt.).

Taigi, asmens duomenys apima **informaciją apie fizinius asmenis**, kurie:

- Gali būti (yra) identifikuoti tiesiogiai iš atitinkamų duomenų; arba
- Gali būti netiesiogiai identifikuojami iš turimų duomenų kartu su kita informacija, t. y. skirtinga informacija, kuri surinkta kartu gali atskleisti konkretaus asmens tapatybę.

Galimybė nustatyti asmens tapatybę nebūtinai reiškia gebėjimą sužinoti asmens vardą ir pavardę.

Pavyzdys

Vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamosios vietos adresas, telefono ryšio numeris, elektroninio pašto adresas (pvz., vardas.pavarde@imone.com), pilietybė, tautybė, socialinio draudimo numeris, gimimo data, banko kortelės numeris, išsilavinimo duomenys (baigta mokykla, diplomų ir sertifikatų duomenys), darbovietė, pajamos ir darbo užmokestis, darbo sąlygos, duomenys apie turimą turtą (žemę, automobilį, butą, vertybinius popierius), duomenys apie sveikatą (sveikatos būklę, kraujo grupę ir kt.), vaizdo duomenys, biometriniai duomenys, šeimos narių duomenys (jei jie siejami su duomenų subjektu), pomėgiai, pirkimo ir pirkinių istorija, klientui suteiktas identifikacinis numeris, asmens lankomi interneto puslapiai, atsitiktinai sugeneruotas telefono ryšio numeris, buvimo vietos duomenys (pvz., buvimo vietos duomenys mobiliajam telefone), interneto protokolo (IP) adresas ir kt.

SVARBU! Nėra asmens duomenų baigtinio sąrašo.

Ar juridinių asmenų darbuotojų duomenys laikytini asmens duomenimis?

Darbuotojų duomenys laikytini asmens duomenimis. Be to, juridinio asmens (tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus) darbuotojų darbo el. pašto adresai, tokie kaip vardas.pavarde@imone.lt yra akivaizdžiai susiję su konkrečiu asmeniu, todėl yra laikomi asmens duomenimis.

BDAR taip pat taikomas duomenims, susijusiems su asmenimis, kurie veikia kaip individualūs prekybininkai, profesinę veiklą vykdančys fiziniai asmenys, partneriai ir įmonių direktoriai, kai informacija yra susijusi su jais, kaip su asmenimis.

Be to, ESTT savo praktikoje yra pažymėjęs, kad su asmenų, kurie, kaip organas arba tokio organo nariai, yra (buvo) įgalioti atstovauti bendrovei esant santykiams su trečiaisiais asmenimis ir per teisinius procesus arba dalyvauja (dalyvavo) vykdančią bendrovės administravimą, priežiūrą ar kontrolę, tapatybę

susiję duomenys yra laikytini asmens duomenimis. Tai, kad ši informacija priskirtina prie profesinės veiklos srities, nereiškia, kad ji nėra asmens duomenys¹.

Ar pseudoniminiai duomenys vis dar yra asmens duomenys?

Asmens duomenys, iš kurių pašalinta asmenį identifikuojanti informacija, kurie yra užšifruoti ar kuriems yra suteikti pseudonimai, bet kuriuos **galima panaudoti iš naujo nustatant asmens tapatybę**, išlieka asmens duomenimis ir jiems taikomas BDAR.

Pavyzdys

Mokslinius tyrimus atliekanti įstaiga privalo užtikrinti tiriamųjų asmenų anonimiškumą, todėl asmenims vietoj jų vardo ir pavardės yra suteikiami identifikaciniai kodai (pseudonimai), kurie ir naudojami tyrime kartu su kitais asmens duomenimis (pvz., duomenimis apie lytinę orientaciją, pažiūras, sveikatą, tyrimų rezultatais). Tretieji asmenys pagal tyrime naudojamus duomenis neturi galimybės nustatyti tiriamųjų asmenų tapatybės. Tačiau siekiant užtikrinti tyrimo konfidencialumą ir objektyvumą, įstaiga sudaro tiriamųjų sąrašą, kuriame tiriamojo vardas ir pavardė yra susiejami su jam suteiktu identifikaciniu kodu. Kadangi ši įstaiga gali nesunkiai nustatyti tiriamojo tapatybę, tokie duomenys vis vien laikytini asmens duomenimis, o šių duomenų tvarkymui taikomas BDAR.

Tačiau asmens duomenys, kurių anonimiškumas užtikrintas taip, kad asmens tapatybė negali arba nebegali būti nustatyta, nebelaikomi asmens duomenimis. Kad duomenys būtų iš tiesų anoniminiai, anonimiškumas turi būti užtikrintas negrįžtamai.

Kas nėra laikoma asmens duomenimis?

- Informacija apie **juridinį asmenį**, atskirai nuo jos savininkų ar direktorių, nėra asmens duomenys ir nepatenka į BDAR taikymo sritį. Informacija apie valdžios institucijas taip pat nėra laikytina asmens duomenimis.

Pavyzdžiai

- Juridinio asmens kodas, buveinės adresas, elektroninio pašto adresas, pvz., pagalba@imone.com, info@istaiga.lt, nuasmeninti ar anoniminiai duomenys nėra asmens duomenys.
- Bendrovės vardu siunčiamo el. laiško turinys nebus automatiškai laikomas asmens duomenimis, nebent jame būtų informacijos apie el. laišką parašiusį asmenį, pvz., bendrovės darbuotojo vardas, pavardė, telefono numeris ir kt.

- Informacija apie **mirusį asmenį** nėra asmens duomenys, todėl mirusių asmenų duomenų tvarkymui BDAR netaikomas.

- BDAR netaikomas anoniminės informacijos tvarkymui, įskaitant duomenų tvarkymą statistiniais ar tyrimų tikslais. Jeigu asmens duomenų anonimiškumas užtikrinamas taip, kad asmens tapatybė negali arba nebegali būti nustatyta, tokie duomenys nebelaikomi asmens duomenimis. Taigi, tam, kad duomenys būtų iš tiesų anoniminiai ir jie nebebūtų laikomi asmens duomenimis, **anonimiškumas turi būti užtikrintas negrįžtamai**.

¹ ESTT 2017 m. kovo 9 d. sprendimas *Manni* byloje Nr. C-398/15

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=188750&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10263938>.

III. SPECIALIŲ KATEGORIŲ DUOMENŲ TVARKYMAS

Kas yra specialių kategorijų asmens duomenys?

Specialių kategorijų duomenimis yra laikomi toliau nurodyti asmens duomenys:

- Asmens duomenys, atskleidžiantys **rasinę arba etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus;**
- **Priklausymas profesinėms sąjungoms;**
- **Genetiniai duomenys, biometriniai duomenys, tvarkomi siekiant nustatyti asmens tapatybę;**
- **Su sveikata susiję duomenys;**
- Duomenys, susiję **su asmens lytiniu gyvenimu ar lytine orientacija.**

Pagal BDAR tai yra **jautresni duomenys**, todėl juos galima tvarkyti tik esant tam tikroms išimtims. Jų tvarkymui reikalaujama daugiau apsaugos, nes tokio tipo duomenys galėtų sukelti didesnę riziką žmogaus pagrindinėms teisėms ir laisvėms. Pavyzdžiui, sukelti asmenims neteisėtos diskriminacijos pavojų.

BDAR pateikiamos specialių kategorijų asmens duomenų sąvokos

Sveikatos duomenys – asmens duomenys, susiję su fizine ar psichine fizinio asmens sveikata, įskaitant duomenis apie sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, atskleidžiantys informaciją apie to fizinio asmens sveikatos būklę.

Biometriniai duomenys – po specialaus techninio apdorojimo gauti asmens duomenys, susiję su fizinio asmens fizinėmis, fiziologinėmis arba elgesio savybėmis, pagal kurias galima konkrečiai nustatyti arba patvirtinti to fizinio asmens tapatybę, kaip antai, veido atvaizdai arba daktiloskopiniai duomenys.

Genetiniai duomenys – asmens duomenys, susiję su paveldėtomis ar įgytomis fizinio asmens genetinėmis savybėmis, suteikiančiomis unikalios informacijos apie to fizinio asmens fiziologiją ar sveikatą, ir kurie gauti visų pirma analizuojant biologinį atitinkamo fizinio asmens mėginį.

Kaip nurodė 29 straipsnio darbo grupė 2015 m. vasario 5 d. rašte Europos Komisijai dėl *mHealth*², sveikatos duomenys turėtų būti suprantami daug plačiau nei tik medicininiai duomenys. Remiantis susiklosčiusia duomenų apsaugos teisės aktų taikymo įvairiose ES valstybėse praktika, tokia informacija kaip asmens intelektualiniai ir emociniai sugebėjimai bei savybės (pvz., IQ), asmens ūgis, svoris, faktas, kad asmuo susižeidė koją ir yra dalinėse laikinojo nedarbingumo atostogose (pvz., *Lindqvist* byla³), kad asmuo nešioja akinius ar kontaktinius lęšius, informacija apie rūkymo ir alkoholio vartojimo įpročius, duomenys apie alergijas, atskleisti privatiems subjektams (pvz., bankui, draudimo bendrovei ar oro linijų bendrovei) arba viešojo sektoriaus įstaigoms (pvz., mokyklai, valstybinio socialinio draudimo įstaigai ar universitetinei ligoninei); asmens narystė pacientų palaikymo grupėje (pvz., paramos sergantiems vėžiu grupėje), anoniminių alkoholikų, grupinės psichoterapijos ar kitose savivalbos ir paramos grupėse, turinčiose su sveikata susijusius tikslus; net ir informacija apie tai, kad kažkas serga darbo santykių kontekste, visa tai laikytina su asmens sveikata susijusiais duomenimis.

² 29 straipsnio darbo grupės 2015 m. vasario 5 d. raštas Europos Komisijai dėl *mHealth* https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/other-document/files/2015/20150205_letter_art29wp_ec_health_data_after_plenary_annex_en.pdf.

³ ESTT 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje Nr. C-101/01

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9CB1CD063F04B1091D3DB9F85300CF8D?text=&docid=48382&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8254642>.

Kaip tvarkomi specialių kategorijų asmens duomenys?

Šių duomenų (lygiai taip pat, kaip ir visų kitų asmens duomenų) tvarkymui reikalingas teisėtas pagrindas pagal **BDAR 6 straipsnį**. Skirtumas tik tas, kad specialių kategorijų duomenų rinkimas ir naudojimas taip pat turi atitikti **tam tikras sąlygas, nurodytas BDAR 9 straipsnio 2 dalyje**, pvz., paciento sveikatos duomenys gali būti tvarkomi gavus aiškų sutikimą, jeigu tai leidžiama pagal nacionalinius įstatymus ir kt.

Pavyzdys

Profesinės sąjungos vadovybė renka informaciją apie profsąjungos narius (pvz., vardas, pavardė, kontaktiniai duomenys, darbovietė, pareigos, šeiminė padėtis ir kt.). Toks asmens duomenų tvarkymas bus laikomas teisėtu ir profesinei sąjungai nereikės gauti specialaus duomenų subjekto sutikimo, jeigu asmens duomenys nėra atskleidžiami už organizacijos ribų (BDAR 9 straipsnio 2 dalies d punktas). Jeigu profesinė sąjunga jos narių duomenis (pvz., nuotraukas) nori pavišinti savo interneto svetainėje, tam reikalingas aiškus kiekvieno profsąjungos nario, kurio duomenys būtų viešinami, sutikimas.

Klausimas auditorijai:

Kiek laiko duomenis tvarkantis subjektas gali saugoti asmens duomenis?

Atsakymas:

BDAR įtvirtina tik bendrąjį principą dėl asmens duomenų saugojimo termino.

Konkretūs asmens duomenų saugojimo terminai gali būti įtvirtinti teisės aktuose (nacionaliniuose ar tarptautiniuose teisės aktuose) arba juos nustatyti turi pats duomenų valdytojas. Pasibaigus nustatytiems duomenų saugojimo terminams, asmens duomenys privalo būti sunaikinti.

Asmens duomenų saugojimo terminas gali būti tiek konkretus (pvz., 1 metai nuo duomenų subjekto sutikimo gavimo), tiek apibrėžtas tam tikrų aplinkybių atsiradimu ar išnykimu (pvz., 10 metų nuo sutarties galiojimo pabaigos).

Pavyzdys

Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 19 straipsnio 10 dalyje numatyta, kad kliento tapatybę patvirtinančių dokumentų kopijos, naudos gavėjo tapatybės duomenys, išmokos gavėjo tapatybės duomenys, tiesioginio vaizdo perdavimo (tiesioginės vaizdo transliacijos) įrašas, kiti duomenys, gauti kliento tapatybės nustatymo metu, sąskaitų ir (ar) sutarčių dokumentacija (dokumentų originalai) turi būti saugomi 8 metus nuo sandorių ar dalykinių santykių su klientu pabaigos dienos. Šio straipsnio 11 punkte nurodyta, kad dalykinių santykių su klientu korespondencija turi būti saugoma 5 metus nuo sandorių ar dalykinių santykių su klientu pabaigos dienos popierine forma arba elektroninėje laikmenoje. Šie saugojimo terminai gali būti papildomai pratęsti ne ilgiau kaip 2 metams, kai yra motyvuotas kompetentingos institucijos nurodymas (19 straipsnio 14 dalis).

Terminas gali būti nurodomas kalendorine data arba metais, mėnesiais, savaitėmis ar dienomis (pvz., iki 2022 m. sausio 1 d., 2 metai, 3 mėnesiai, 4 savaitės, 30 kalendorinių dienų ir t. t.). Nuo kada pradedamas skaičiuoti šis terminas (pvz., nuo atitinkamų asmens duomenų gavimo dienos, nuo sutarties sudarymo, nuo telefono pokalbio įrašo padarymo), turi nustatyti duomenų valdytojas.

Pavyzdžiai

- Įmonėje vykdomo vaizdo stebėjimo duomenys saugomi 7 dienas.
- Renginius organizuojanti bendrovė registracijos į renginius tikslu duomenis saugo ne ilgiau nei 3 metus nuo atitinkamo renginio datos.

IV. KAM TAIKOMAS BENDRASIS DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTAS?

Klausimas auditorijai:

Ar tik įmonės privalo laikytis BDAR reikalavimų?

- BDAR yra aktualus visoms įmonėms ar įstaigoms, taip pat fiziniams asmenims, užsiimantiems komercine ar profesine veikla, kurie turi klientų duomenų bazes, vykdo tiesioginę rinkodarą (pvz., siunčia naujienlaiškius), vykdo vaizdo stebėjimą patalpose, renka ir saugo savo darbuotojų asmens duomenis ar kitų įmonių perduotus duomenis ir pan.

BDAR yra taikomas, kai asmens duomenis tvarko (renka, saugo ar atlieka kitus duomenų tvarkymo veiksmus):

- Juridinis asmuo (įmonė, įstaiga, organizacija ar pan.);
- Fizinis asmuo, besiverčiantis profesine ar komercine veikla.

Tačiau BDAR netaikomas, **kai fizinis asmuo** duomenis tvarko, **užsiimdamas išimtinai asmenine ar namų ūkio veikla**. Tai reiškia, kad asmuo tvarko duomenis tik asmeniniais tikslais arba savo namuose vykdomos veiklos tikslais, su sąlyga, kad nėra jokio ryšio su jo profesine ar komercine veikla. Vis dėlto, asmens duomenų apsaugos teisės aktų privaloma laikytis, jeigu asmuo naudojami asmens duomenimis ne asmeniniais tikslais, o, pvz., socialinei, kultūrinei ar finansinei veiklai.

Pavyzdys

Asmuo savanoriauja psichologinę pagalbą telefonu teikiančioje organizacijoje. Norėdamas padėti organizacijos vadovui jis savo namuose savo asmeniniu kompiuteriu sukūrė interneto puslapį, kuriame pateikė informaciją ne tik apie organizacijos veiklą, bet ir apie kitus savanorius, įskaitant vardą, pavardę, jų pomėgius, šeiminių padėčių, telefono numerį ir kitą informaciją. Kadangi tokia savanoriška veikla nėra prilyginama asmeniniais tikslais vykdomai veiklai, kuria privatūs asmenys užsiima neperžengdami privataus ar šeimos gyvenimo ribų, tokiam asmens duomenų tvarkymui yra taikomas BDAR.

Klausimas auditorijai:

Ar BDAR taikomas, jei įmonė tvarko tik juridinių asmenų duomenis (įmonės kodas, adresas ir kt.)?

Atsakymas: BDAR taikomas tik tuomet, kai tvarkomi fizinių asmenų duomenys. Kai tvarkomi **juridinių (tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus) asmenų duomenys (išskyrus juridinių asmenų darbuotojų) – BDAR netaikomas, nes** juridinio asmens kodas, buveinės adresas ar telefonas nėra laikomi asmens duomenimis. Atkreiptinas dėmesys, kad informacija, susijusi su individualia (ar kita vienanare) įmone, gali būti laikoma asmens duomenimis, jeigu pagal ją galima nustatyti fizinio asmens tapatybę.

Klausimas auditorijai:

Ar BDAR taikomas, jei asmens duomenys renkami ne ES šalyse?

Pavyzdys

Lietuvos bendrovė sukūrė pavežėjimo paslaugų programėlę, kuri išimtinai skirta Baltarusijos ir Ukrainos gyventojams. Lietuvos bendrovės paslaugos teikiamos tik šiose dviejose šalyse, tačiau jose surinkti klientų asmens duomenys saugomi ne tik Ukrainoje, bet ir Lietuvoje.

- BDAR taikomas asmens duomenų tvarkymui, kai asmens duomenis tvarko ES esanti įmonė, vykdydama savo veiklą, neatsižvelgiant į tai, ar duomenys tvarkomi ES, ar ne.

Atsakymas: šiai bendrovei taikomas BDAR ne tik todėl, kad dalis duomenų tvarkymo veiksmų atliekami Lietuvoje, bet ir dėl to, kad bendrovė yra įsisteigusi ES.

Klausimas auditorijai:

Ar BDAR taikomas tik ES registruotoms įmonėms (ar verslininkams)?

Pavyzdys

Sakartvelo bendrovė valdo elektroninę parduotuvę, kurioje parduodamos prekės aprašomos ne tik kartvelų kalba, bet ir ukrainiečių, rusų, lenkų, lietuvių, latvių ir estų kalbomis. Šioje parduotuvėje už užsakomas prekes galima atsiskaityti ir eurais bei Lenkijos zlotais. Sakartvelo bendrovė tvarko savo klientų asmens duomenis (vardą, pavardę, adresą, telefono numerį ir kt.).

- BDAR taikomas, kai ES esančių duomenų subjektų asmens duomenis tvarko ES neįsisteigusi įmonė ir duomenų tvarkymo veikla yra susijusi su prekių arba paslaugų siūlymu tokiems duomenų subjektams ES (nepaisant to, ar už šias prekes arba paslaugas duomenų subjektui reikia mokėti) arba stebi fizinių asmenų elgesį ES.

Atsakymas: tvarkydama savo klientų asmens duomenis (vardą, pavardę, adresą, telefono numerį ir kt.), Sakartvelo bendrovė turi laikytis BDAR, nes jos veikla nukreipta ir į ES gyventojus.

BDAR taip pat taikomas, kai asmens duomenis tvarko įmonė, įsisteigusi ne ES, o vietoje, kurioje pagal viešąją tarptautinę teisę taikoma ES valstybės narės teisė⁴.

Pavyzdys

Lietuvos ambasada Ukrainoje vykdo darbuotojų atranką, siekdama į administraciją aptarnaujančias pareigybes priimti vietinius gyventojus. Kadangi Lietuvos ambasada yra ES šalies diplomatinė įstaiga, kurioje pagal tarptautinę viešąją teisę taikoma Lietuvos teisė, todėl ambasados atliekamam asmens duomenų tvarkymui taikomas BDAR.

KOKIAIS DAR ATVEJ AIS BDAR NETAIKOMAS?

BDAR netaikomas šiais atvejais, kai:

- Duomenis tvarko **kompetentingos valdžios institucijos nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nustatymo ar patraukimo baudžiamojon atsakomybėn už jas, baudžiamųjų sankcijų vykdymo**, įskaitant apsaugą nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevenciją, tikslais;

- Tvarkomi **mirusių asmenų duomenys**. Tai reiškia, kad mirusių asmenų teisę į privatumą gina ne BDAR ar Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, o kiti teisės aktai, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. Taigi dėl mirusiųjų asmenų asmens duomenų galimai netinkamo tvarkymo reikėtų kreiptis į atitinkamą sveikatos priežiūros įstaigą arba tiesiogiai į teismą, o ne į VDAI;

- Duomenis tvarkomi **vykdant veiklą, kuriai ES teisė nėra taikoma**.

Pavyzdys

Australijos imigracijos tarnyba tvarko ES piliečių asmens duomenis, šiems pateikus prašymus dėl vizos. Šiam duomenų tvarkymui BDAR netaikomas, nes jis vykdomas pagal Australijos teisę.

⁴ Plačiau apie BDAR teritorinį taikymą žr. EDAV 2018-11-16 d. priimtas Gaires Nr. 3/2018 dėl BDAR teritorinio taikymo (3 str.) https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_3_2018_territorial_scope_en.pdf.

V. KAS YRA ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS?

Klausimai auditorijai:

Kokie veiksmai su asmens duomenimis laikomi duomenų tvarkymu?

Kokiais būdais atliekamam asmens duomenų tvarkymui taikomas BDAR?

BDAR pateikiama duomenų tvarkymo sąvoka:

Duomenų tvarkymas – bet kokia automatizuotomis arba neautomatizuotomis priemonėmis su asmens duomenimis ar asmens duomenų rinkiniais atliekama operacija ar operacijų seka, kaip antai, rinkimas, įrašymas, rūšiavimas, sisteminimas, saugojimas, adaptavimas ar keitimas, išgava, susipažinimas, naudojimas, atskleidimas persiunčiant, platinant ar kitu būdu sudarant galimybę jais naudotis, taip pat sugretinimas ar sujungimas su kitais duomenimis, apribojimas, ištrynimasis arba sunaikinimas.

BDAR apsauga asmens duomenims suteikiama neatsižvelgiant į technologijas, naudojamas tokiems duomenims tvarkyti. **Ji yra „neutrali technologijų atžvilgiu“** ir taikoma duomenų tvarkymui tiek automatizuotomis, tiek neautomatizuotomis priemonėmis, jeigu duomenys yra rūšiuojami pagal iš anksto nustatytus kriterijus (pvz., abėcėlės tvarka). Taip pat nesvarbu, kaip duomenys yra saugomi: IT sistemoje, pasitelkiant stebėjimą vaizdo kameromis ar popierine forma. Visais šiais atvejais asmens duomenims taikomi BDAR nustatyti apsaugos reikalavimai.

Taigi, BDAR taikomas, kai asmens duomenys renkami, naudojami ir saugomi:

- **Automatiniu būdu** – skaitmenine forma (pvz., informacinėje sistemoje, naudojant vaizdo kameras ir kt.);
- **Neautomatiniu būdu** – susistemintame rinkinyje popierine forma (pvz., kartotekose ir kt.).

Svarbu: tas pats duomenis tvarkantis subjektas gali tvarkyti asmens duomenis ir keliais tikslais, pvz., personalo duomenų tvarkymas, sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, turto apsaugos (jei vykdomas vaizdo stebėjimas).

Kaip minėta pirmiau, **darbuotojų duomenų tvarkymas** taip pat yra laikomas asmens duomenų tvarkymu, kuriam taikomas BDAR.

Pavyzdys

Prekybos įmonė, surinkusi kandidatų užimti buhalterio pareigas asmens duomenis, po atrankos laimėjusio kandidato duomenis automatiniu būdu tvarko personalo valdymo tikslu.

Atkreiptinas dėmesys, kad personalo valdymo tikslu gali būti tvarkomi ne tik darbuotojo, bet ir trečiojo asmens, pvz., darbuotojo vaikų ar kitų šeimos narių ir pan., duomenys.

Pavyzdys

Lietuvos Respublikos darbo kodekso 57 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą terminai trigubinami darbuotojams, kurie augina vaiką (įvaikį) iki keturiolikos metų, ir darbuotojams, kurie augina neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų, taip pat neįgaliems darbuotojams.

Šiuo atveju, darbdavys, kaip duomenų valdytojas, tvarko duomenis apie darbuotojų turimus vaikus iki keturiolikos metų, neįgalius vaikus arba paties darbuotojo neįgalumą, siekdamas įgyvendinti darbuotojo teisę į ilgesnį įspėjimo terminą darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės atveju.

Duomenų tvarkymo pagrindai

Klausimai auditorijai:

Kokiu pagrindu gali būti tvarkomi asmens duomenys?

Ar asmens duomenų tvarkymui visada reikia gauti asmens sutikimą?

BDAR 6 straipsnis numato teisėto duomenų tvarkymo sąlygas. Įmonė (duomenų valdytojas) gali tvarkyti asmens duomenis tik esant bent vienai iš šių sąlygų:

- Gavus duomenų subjekto **sutikimą**;
- Esant **sutartinei prievolei** (pagal duomenų valdytojo ir kliento sutartį);
- Siekiant įvykdyti **teisinę prievolę** (nustatytą ES ar nacionalinės teisės aktuose);
- Tvarkyti duomenis yra būtina siekiant atlikti užduotį, vykdomą **viešojo intereso** labui, arba vykdant duomenų valdytojui pavestas **viešosios valdžios funkcijas** (kaip nustatyta ES ar nacionalinės teisės aktuose);
- Siekiant apsaugoti asmens **gyvybinius interesus**;
- Tvarkyti duomenis būtina siekiant **teisėtų** duomenų valdytojo arba trečiosios šalies **interesų** (išskyrus numatytas išimtis). Duomenų valdytojas turi žinoti bei galėti pagrįsti, kodėl asmens duomenys yra tvarkomi remiantis viena ar kita teisine sąlyga.

Duomenų subjekto sutikimas

Klausimai auditorijai:

Kokiu būdu ir forma gali būti duodamas asmens sutikimas dėl jo asmens duomenų tvarkymo?

Kas turi pareigą įrodyti, kad sutikimas buvo (ne)duotas?

Ar asmuo gali atšaukti savo sutikimą?

Duomenų subjekto sutikimas – bet koks laisva valia duotas, konkretus ir nedviprasmiškas tinkamai informuoto duomenų subjekto valios išreiškimas pareiškimu arba vienareikšmiais veiksmais, kuriais jis sutinka, kad būtų tvarkomi su juo susiję asmens duomenys.

Sutikimas laikomas tinkamu, kai jis yra:

- Duotas laisva valia;
- Konkretus ir nedviprasmiškas;
- Tinkamai informuoto asmens valios išreiškimas pareiškimu arba vienareikšmiais veiksmais, kuriais jis sutinka, kad būtų tvarkomi su juo susiję asmens duomenys.

Sutikimas laikomas duotu laisva valia, jeigu asmeniui realiai suteikiama galimybė priimti sprendimą duoti sutikimą dėl jo asmens duomenų tvarkymo ar jo neduoti ir dėl tokio sprendimo asmuo nepatiria jokių neigiamų pasekmių.

Pavyzdys

Asmuo, norėdamas internetu išsinuomoti automobilį, privalo pateikti savo asmens duomenis (pvz., vardą, pavardę, adresą, mokėjimo kortelės duomenis, el. pašto adresą ir kt.) bei sutikti su automobilių nuomos ir paslaugų teikimo taisyklėmis, kuriose taip pat nurodyta, kad jis sutinka, jog jo duomenys būtų tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslais. Nepažymėdamas, kad susipažino ir sutinka su šiomis taisyklėmis, asmuo negali išsinuomoti automobilio ir gauti norimų paslaugų. Šiuo atveju, sutikimas nebus laikomas savanorišku ir tinkamu, kadangi duomenų subjektas negali laisvai nuspręsti, nepasiduodamas aplinkybėms (nes nuo tokio sutikimo priklauso sutarties sudarymas).

Nors BDAR nenustato reikalavimų, kokia forma ar būdais turi būti duodamas asmens sutikimas, tačiau jame yra nustatytos tokios sutikimo sąlygos:

- Turi būti užtikrinama, kad asmuo **suvoktų, kam ir dėl ko** jis duoda sutikimą, todėl jis turi būti tinkamai informuojamas apie:
 - asmens duomenis renkančios **įmonės tapatybę** (t. y. pavadinimą, juridinio asmens kodą ir pan.),
 - numatomo asmens duomenų **tvarkymo tikslus**,
 - **duomenų**, kurie bus tvarkomi, **rūšis**,
 - **galimybę atšaukti sutikimą**,
 - tai, kad duomenys bus naudojami **tik automatizuotam sprendimų priėmimui, įskaitant profiliavimą** (jei taikoma),
 - duomenų **perdavimą trečiosioms šalims** ir kt.
- Duomenų valdytojas **privalo galėti įrodyti**, kad asmuo sutiko su duomenų tvarkymu;
- Sutikimo prašymas turi būti pateiktas **suprantama ir lengvai prieinama forma, aiškiai ir paprasta kalba**, jame neturėtų būti nesąžiningų sąlygų;
- Sutikimas **neturi būti dviprasmiškas**;
- Tyla, iš anksto pažymėti langeliai, **neveikimas neturėtų būti laikomi sutikimu**;
- Sutikimas gaunamas rašytiniu pareiškimu (įskaitant, elektronines priemones), susijusiu su kitais klausimais, turi būti **aiškiai atskirtas** nuo kitų klausimų;
- **Atšaukti sutikimą** turi būti taip pat lengva kaip jį duoti. Apie teisę atšaukti savo sutikimą, asmuo turi būti informuojamas prieš jam duodant sutikimą.

Pavyzdys

Elektroninė parduotuvė siūlo pirkėjui paskyroje savo noru įrašyti savo gimimo mėnesį ir dieną (kai ši informacija nėra privaloma pildyti), jei pirkėjas sutinka (pageidauja), kad gimtadienio proga iš pardavėjo gautų pasveikinimą ar dovanėlę.

Netinkamo sutikimo pavyzdys

Darbdavys gauna darbuotojo sutikimą nuolat vykdyti vaizdo stebėjimą darbuotojo darbo vietoje. Šiuo atveju sutikimas greičiausiai **nebus išreikštas laisva valia**, nes tarp darbdavio ir darbuotojo yra pavaldumo santykiai. Akivaizdu, kad duomenų subjektas negali atsisakyti duoti sutikimo, jeigu jis yra socialiai priklausomas (pvz., pasirašęs darbo sutartį ar pan.) arba kai sutikimas siejamas su poreikiais ar privilegijomis, nuo kurių duomenų subjektas yra priklausomas.

Tam tikrų ypatumų turi vaikų sutikimai. Vaikai, sulaukę 14 metų amžiaus sutikimą tvarkyti jų asmens duomenis duoda patys. Tuo tarpu už nepilnametį iki 14 metų sutikimą turi duoti vaiko tėvai ar globėjai. Sutikimas galioja tik tokiu mastu, koku duotas.

Jeigu vaikui tiesiogiai siūlomos informacinės visuomenės paslaugos (paprastai už atlyginimą elektroninėmis priemonėmis ir per atstumą individualiu paslaugos gavėjo prašymu teikiamos paslaugos), vaiko asmens duomenų tvarkymas yra teisėtas, jei sutikimą duoda ne jaunesnis kaip 14 metų vaikas.

Tėvų sutikimo nereikalaujama tiesiogiai vaikui teikiant prevencijos ar konsultavimo paslaugas, nes jomis siekiama apsaugoti vaiko interesus.

Konkrečiai vaikui skirta informacija turi būti lengvai prieinama ir pateikiama aiškiai bei paprasta kalba, kurią vaikas lengvai suprastų.

Vaikui tapus suaugusiu, jis turi teisę sutikimą atšaukti ir reikalauti jo asmens duomenis sunaikinti.

Pavyzdys

Tėvų arba globėjų sutikimas turi būti gautas, jeigu duomenų valdytojas siūlo žaidimus vaikams iki 14 metų internetinių socialinių tinklų svetainėse ir renka tam tikrus vaikų asmens duomenis (pvz., vardą, pavardę ir kt.).

Sutartinė prievolė

Klausimas auditorijai:

Kokia forma turi būti sudaroma sutartis, kad jos pagrindu duomenų valdytojas galėtų tvarkyti asmens duomenis?

Sutartiniu pagrindu asmens duomenys gali būti tvarkomi:

- Vykdamas duomenų valdytojo sutartinius įsipareigojimus, nustatytus sutartyje su klientu;
- Siekiant imtis veiksmų kliento prašymu prieš sudarant sutartį.

Pagal sutartį tvarkomi asmens duomenys ir vykdomi asmens duomenų tvarkymo veiksmai turi būti būtini, t. y. nevykdamas sutartyje pateiktų asmens duomenų tvarkymo, sutartis negalėtų būti įvykdyta.

Sutartis turi atitikti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse ir kituose teisės aktuose nustatytus reikalavimus, o sutarties sudarymui ir vykdymui reikalingas asmens duomenų tvarkymas turi atitikti BDAR nustatytus asmens duomenų tvarkymo principus – asmens duomenys turi būti:

- Tvarkomi vadovaujantis teisėtumo, sąžiningumo ir skaidrumo principais;
- Renkami nustatytais, aiškiai apibrėžtais ir teisėtais tikslais;
- Tik būtinos apimties;
- Tikslūs ir prireikus atnaujinami;

• Laikomi tokia forma, kad asmens tapatybę galima būtų nustatyti ne ilgiau, negu tai būtina sutartyje nustatytiems tikslams pasiekti;

• Tvarkomi tokiu būdu, kad naudojant atitinkamas technines ir organizacines priemones, būtų užtikrintas tinkamas asmens duomenų saugumas.

Pavyzdys

Grožio salonas gali tvarkyti tuos kliento asmens duomenis, kurių reikia sutarčiai sudaryti ir tinkamai įvykdyti, pvz., kliento vardą, pavardę, telefono numerį, su paslaugomis susijusius duomenis, bet ne duomenis apie kliento profesiją, darbovietę ar šeimines padėtį.

Teisinė prievolė

Klausimas auditorijai:

Kokiame teisės akte gali būti įtvirtinta prievolė duomenų valdytojui tvarkyti asmens duomenis?

Teisinė prievolė asmens duomenų tvarkymui taikytina tuo atveju, jei asmens duomenų tvarkymas įmonei nustatytas ES ar Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Šis teisinis pagrindas netaikomas pirmiau minėtoms sutartinėms prievolėms.

Taip pat galioja principas – asmens duomenis tvarkyti tik tuo atveju, kai tai yra būtina ir turėti galimybę pagrįsti konkrečių teisės aktų, kuriais vadovaujasi, egzistavimą.

Kai įmonė Jūsų asmens duomenis tvarko vykdydama jai tenkančią teisinę prievolę:

- Duomenų tvarkymo pagrindas turėtų būti įtvirtintas ES arba nacionalinėje teisėje;
- Kelioms duomenų tvarkymo operacijoms gali užtekti vieno teisės akto;
- Nereikalaujama kiekvienu atskiru duomenų tvarkymo atveju specialaus teisės akto;

• ES arba nacionalinėje teisėje turėtų būti nustatytas asmens duomenų tvarkymo tikslas, taip pat asmens duomenų tvarkymo teisėtumo pagrindas, tvarkytinų asmens duomenų rūšis, duomenų subjektai (asmens grupė, kurių asmens duomenys bus tvarkomi), duomenų gavėjai ir t. t.;

• ES arba nacionalinėje teisėje taip pat turėtų būti nustatyta teisinė prievolė vykdančio asmens rūšis, pvz., privati įmonė, viešasis asmuo ar kt.

Pavyzdys

Įmonė turi samdomų darbuotojų. Tam, kad darbuotojai būtų apdrausti valstybiniu socialiniu ir sveikatos draudimu, teisės aktais darbdavys įpareigotas SODRAI pateikti darbuotojo asmens duomenis (pvz., savo darbuotojų pajamas).

Viešasis interesas

Klausimas auditorijai: Kas yra viešasis interesas?

Vienas iš asmens duomenų tvarkymo pagrindų yra asmens duomenų tvarkymas remiantis viešuoju interesu. Nors viešojo intereso sąvoka teisės aktuose nėra apibrėžta, paprastai jis yra suprantamas, kaip visuomenei svarbi vertybė, gėris, kurio užtikrinimu turi rūpintis valdžios įstaigos (taip pat ir viešojo administravimo subjektai), ir į kurį neatsižvelgus būtų pažeistos ne vieno, o daugelio žmonių teisės bei teisėti interesai, pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje viešuoju interesu yra pripažįstami mokesčių surinkimas, žemės reformos tikslai, aplinkos apsauga ir teritorijų planavimas.

Viešojo intereso pagrindu asmens duomenų tvarkymas yra teisėtas, kai:

- Vykdomos viešosios valdžios pavestos funkcijos, nustatytos teisės aktuose;
- Teisės aktuose nustatytos užduotys vykdomos viešojo intereso labui.

Dažniausiai viešąjį interesą įgyvendina bet kuri organizacija, kuri vykdo oficialią valdžią arba atlieka konkrečią užduotį visuomenės labui. Tai gali būti:

- Teisingumo vykdymas;
- Parlamentinės funkcijos;
- Įstatymų numatytos funkcijos;
- Vyriausybės funkcijos.

Atsižvelgus į išvardytas funkcijas, galima daryti išvadą, kad dažniausia viešojo intereso pagrindu asmens duomenis tvarko valdžios institucijos, viešojo sektoriaus įstaigos, daugiabučių namų savininkų ar kitos bendrijos, kredito įstaigos ir pan. Taigi, nors viešojo intereso siekis yra aktualiausias valdžios institucijoms, tačiau jis gali būti taikomas bet kuriai įmonei ar įstaigai, kuri vykdo viešosios valdžios funkcijas arba atlieka viešojo intereso užduotis.

Šiuo atveju asmens duomenų tvarkymas turi būti būtinas. Jei viešojo intereso labui taikomas užduotis ar funkcijas galima būtų atlikti nenaudojant asmens duomenų, asmens duomenų tvarkymas būtų neteisėtas. Be to, pagrindinė užduotis ar funkcija turi būti aiškiai pagrįsta įstatymais.

Duomenų valdytojas, tvarkydamas Jūsų asmens duomenis šiuo pagrindu, privalo įrodyti, kad duomenų tvarkymas viešojo intereso pagrindu yra būtinas norint atlikti užduotį visuomenės labui arba vykdyti priskirtas valdžios funkcijas, nurodyti atitinkamą užduotį ir jos pagrindą teisės akte ir teikiant pranešimą apie asmens duomenų tvarkymą ar privatumo politiką turi pateikti informaciją apie tvarkymo tikslus ir teisėtą pagrindą.

Pažymėtina, kad **viešajam sektoriui taikomos tam tikros reguliavimo išimtys**, kurios nėra taikomos privačiam sektoriui. Pavyzdžiui, teisė būti pamirštam netaikoma viešajam sektoriui, jei tai kliudo atlikti užduotį, vykdomą visuomenės sveikatos ar saugos labui, tačiau Jūs galite kreiptis dėl informacijos apie Jūsų asmens duomenų tvarkymą suteikimo. Į tokį Jūsų prašymą duomenų valdytojas privalo atsakyti per 30 kalendorinių dienų.

Pavyzdys

Daugiabučių namų savininkų bendrija skelbimų lentoje pakabino bendrijai skolingų asmenų sąrašą. Bendrija teigė, kad asmens duomenis paviešino remdamasi viešuoju interesu, o tiksliau – gindama trečiųjų asmenų (kitų butų savininkų) interesus. Kadangi savo elgesiu skolininkai sukėlė neigiamas pasekmes bendrijai ir jos nariams, todėl jų veiksmų viešinimas ir svarstymas yra būtinas siekiant apginti bendrijos interesus.

Asmens duomenų paviešinimas negali būti laikomas teisėtų interesų gynimu ir yra perteklinis, t. y. asmens duomenų viešinimas negali būti laikomas tinkamu būdu dėl skolininkų veiksmų ar neveikimo susidariusioms problemoms spręsti. Be to, tokiu būdu nėra pasiekiamas norimas tikslas. Šiuo atveju bendrija gali tvarkyti asmens duomenis remiantis viešuoju interesu, tačiau viešai asmens duomenys negali būti skelbiami – norint paskelbti kokį nors pranešimą, sąrašą ar informaciją, šie dokumentai turi būti nuasmeninami.

Asmens gyvybiniai interesai

Klausimas auditorijai:

Kas yra asmens gyvybinis interesas ir kuo jis skiriasi nuo viešojo intereso?

Asmens duomenų tvarkymas gali būti teisėtas, jei norima apsaugoti asmens gyvybę ar sveikatą. Jei asmens gyvybinius interesus galima apsaugoti kitais būdais (netvarkant asmens duomenų), tai asmens duomenų tvarkymas būtų neteisėtas.

Šiuo atveju Jūsų asmens duomenys turėtų būti tvarkomi, tik kai duomenų tvarkymas negali būti akivaizdžiai grindžiamas kitu teisiniu pagrindu. Pavyzdžiui, įmonė ar įstaiga negali vadovautis gyvybiniais interesais dėl sveikatos ar kitų specialiųjų duomenų tvarkymo, jei asmuo gali, bet atsisako duoti sutikimą. Kai kurių rūšių duomenų tvarkymas gali būti reikalingas tiek dėl svarbių viešojo intereso priežasčių, tiek dėl asmens gyvybinių interesų, pvz., kai duomenis būtina tvarkyti humanitariniais tikslais – siekiant stebėti epidemiją ir jos paplitimą arba susidarius ekstremaliajai humanitarinei situacijai, visų pirma, gaivalinių ir žmogaus sukeltų nelaimių atvejais.

Pavyzdys

Į ligoninės skubios medicininės pagalbos skyrių atvežtas į avariją patekęs pacientas, kuris yra nesąmoningas, todėl sutikimo duoti negali. Ligoninei nereikia jo sutikimo ieškoti jo asmens dokumentų, kad galėtų patikrinti, ar šis asmuo yra ligoninės duomenų bazėje ir rasti jo ankstesnę ligos istoriją ar susisiekti su jo artimaisiais.

Teisėti interesai

Klausimas auditorijai:

Kieno teisėtas interesas gali būti pagrindas asmens duomenų tvarkymui?

Neretai duomenų valdytojui reikia tvarkyti asmens duomenis, kad jis galėtų atlikti su savo veikla susijusias užduotis. Toks asmens duomenų tvarkymas ne visada gali būti grindžiamas teisine ar sutartine prievole. Tokiais atvejais asmens duomenų tvarkymas gali būti grindžiamas įmonės teisėtais interesais.

Tam, kad Jūsų asmens duomenys galėtų būti tvarkomi vadovaujantis šia teisine sąlyga, duomenų valdytojas turi:

- Nustatyti teisėtą interesą (nors teisėti interesai yra lanksti teisėto duomenų tvarkymo sąlyga, tačiau negalima manyti, kad ji visada bus tinkamiausia);
- Įvertinti intereso teisėtumą ir veiklos tikslingumą, t. y. atsakyti į klausimą, koks duomenų tvarkymo tikslas ir kokių interesų yra siekiama;
- Įsitikinti, kad Jūsų asmens duomenų tvarkymas (būtent tokia apimtimi) yra būtinas nustatytam tikslui pasiekti;

- Įvertinti poveikį asmens privatumui; įsitikinti, kad teisėti interesai nedaro didelio poveikio asmenų teisėms ir laisvėms;
- Subalansuoti savo interesus bei asmens teises ir laisves; pasverti, ar Jūsų interesai ir pagrindinės teisės nėra viršesni už įmonės interesus, o ypač tais atvejais, kai tvarkomi vaikų asmens duomenys;
- Įvertinti, ar Jūs galėtumėte pagrįstai tikėtis, kad Jūsų duomenys bus tvarkomi nustatytu tikslu bei būdu.
- Tinkamai informuoti Jus apie Jūsų duomenų tvarkymą.

Pavyzdys

Siekdamas užtikrinti tinklo saugumą, Jūsų darbdavys stebi savo darbuotojų IT įrenginių naudojimą. Darbdavys gali teisėtai tvarkyti asmens duomenis šiuo tikslu tik tuo atveju, jeigu pasirenkamos mažiausiai darbuotojų teises į privatumą apribojančios priemonės, pvz., apribojamas tam tikrų svetainių prieinamumas, užuot kaupus informaciją apie darbuotojo lankymąsi kitose interneto svetainėse.

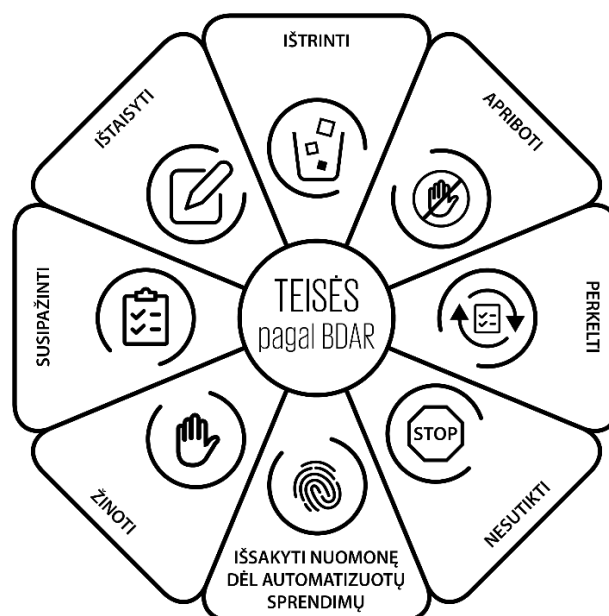
VI. DUOMENŲ SUBJEKTO TEISĖS IR JŲ ĮGYVENDINIMO TVARKA

Klausimas auditorijai:

Kokias teises asmuo turi jo asmens duomenų valdytojo atžvilgiu?

BDAR įtvirtina šias teises asmenims, kurių asmens duomenis įmonė renka ir toliau naudoja:

- **Teisė būti informuotam;**
- **Teisė susipažinti su savo asmens duomenimis;**
- **Teisė reikalauti ištaisyti duomenis;**
- **Teisė reikalauti ištrinti duomenis („teisė būti pamirštam“);**
- **Teisė reikalauti apriboti duomenų tvarkymą;**
- **Teisė į duomenų perkeliamumą;**
- **Teisė nesutikti;**
- **Teisė reikalauti, kad asmeniui nebūtų taikomas automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profiliavimą.**

Bendrosios duomenų subjekto teisių įgyvendinimo sąlygos

Siekiant pasinaudoti savo, kaip duomenų subjekto, teisėmis, Jums visa informacija, pranešimai turi būti teikiami ir visi veiksmai atliekami **nemokamai**. Tačiau, **jeigu Jūsų prašymas yra akivaizdžiai nepagrįstas arba neproporcingas**, visų pirma dėl jo pasikartojančio pobūdžio, **duomenų valdytojas**, atsižvelgdamas į administracines išlaidas, **gali imti pagrįstą mokestį** už informacijos ar pranešimo teikimą arba prašomų veiksmų vykdymą arba atsisakyti imtis veiksmų pagal Jūsų prašymą.

Aplinkybę, kad Jūsų prašymas yra akivaizdžiai nepagrįstas arba neproporcingas, turi įrodyti įmonė, kuriai pateikėte savo prašymą.

Jei įmonė **turi pagrįstų abejonų dėl Jūsų tapatybės**, įmonė **gali paprašyti pateikti papildomos informacijos**, reikalingos norint patvirtinti Jūsų tapatybę (pvz., paspausti patvirtinimo nuorodą, įvesti vartotojo vardą ar slaptažodį).

Savo teises Jūs galite įgyvendinti pats arba per atstovą. **Jei Jūs atstovaujate kitam asmeniui ir kreipiatės į įmonę jo vardu**, savo prašyme turite nurodyti savo vardą, pavardę, gyvenamąją vietą, duomenis ryšiui palaikyti, taip pat atstovaujamo asmens vardą, pavardę, gyvenamąją vietą, informaciją apie tai, kokią asmens teisę ir kokia apimtimi pageidaujama įgyvendinti, bei pridėti **atstovavimą patvirtinanti dokumentą** ar jo kopiją, patvirtintą teisės aktų nustatyta tvarka.

Įmonė **per vieną mėnesį** nuo prašymo gavimo privalo atsakyti į Jūsų prašymą dėl teisės susipažinti su savo asmens duomenimis, teisės reikalauti ištaisyti duomenis, teisės reikalauti ištrinti duomenis („teisės būti pamirštam“), teisės reikalauti apriboti duomenų tvarkymą, teisės į duomenų perkeliamumą, teisės nesutikti, teisės reikalauti, kad asmeniui nebūtų taikomas automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profiliavimą įgyvendinimo.

Tam tikromis aplinkybėmis (pvz., didelė duomenų apimtis ar kt.) **terminas gali būti pratęstas dar dviem mėnesiais**. Jei įmonė nusprendžia terminą pratęsti, tuomet per vieną mėnesį nuo prašymo gavimo privalo Jums pranešti, kad terminas bus pratęsimas ir nurodyti termino pratęsimo priežastį.

Kalendorinis mėnuo pradedamas skaičiuoti kitą dieną po to, kai įmonė gauna Jūsų prašymą, net jei ta diena yra savaitgalis arba valstybinė šventė. Terminas baigiasi kito mėnesio atitinkamą dieną.

Pavyzdžiai

Bendrovė gauna prašymą rugsėjo 3 d. Terminas pradedamas skaičiuoti kitą dieną, rugsėjo 4 d. Įmonė turi iki spalio 4 d. įvykdyti prašymą. Tačiau, jei pabaigos data yra ne darbo arba šventinė diena, terminas baigiasi kitą darbo dieną.

Valstybės įstaiga gauna prašymą sausio 30 d. Terminas pradedamas skaičiuoti kitą dieną, sausio 31 d. Kadangi vasario mėn. nėra lygiavertės datos, terminas baigiasi vasario 28 arba 29 d., priklausomai nuo to, ar einamieji metai yra keliamieji ar ne.

Jei įmonė nusprendė neįgyvendinti Jūsų teisės, ji nedelsdama, bet ne vėliau kaip **per vieną mėnesį** nuo prašymo gavimo dienos privalo informuoti Jus apie:

- **Priežastis**, dėl kurių nesiima veiksmų;
- **Teisę pateikti skundą** VDAI arba teismui.

Teisė būti informuotam

Klausimas auditorijai:

Kada asmuo turi būti informuojamas, kad jo asmens duomenys yra tvarkomi?

Kai duomenų valdytojas renka ir tvarko Jūsų asmens duomenis, jis privalo pateikti Jums šią informaciją:

- Savo pavadinimą, kontaktinius duomenis;
- Duomenų apsaugos pareigūno, jeigu taikoma, kontaktinius duomenis;

- Duomenų tvarkymo tikslus, dėl kurių ketinama tvarkyti asmens duomenis;
- Duomenų tvarkymo teisinį pagrindą;
- Jei yra, asmens duomenų gavėjus arba asmens duomenų gavėjų kategorijas;
- Kai taikoma, apie ketinimą asmens duomenis perduoti į trečiąją valstybę (nepriklausančią ES).

Taip pat **kitą informaciją**, būtiną duomenų tvarkymo sąžiningumui ir skaidrumui užtikrinti:

- Asmens duomenų saugojimo laikotarpį arba, jei tai neįmanoma, kriterijus, taikomus tam laikotarpiui nustatyti;
- Teisę prašyti, kad duomenų valdytojas leistų susipažinti su savo asmens duomenimis ir juos ištaisyti arba ištrinti, arba apribotų duomenų tvarkymą, arba teisę nesutikti, kad duomenys būtų tvarkomi, taip pat teisę į duomenų perkeliamumą;
- Teisę pateikti skundą VDAI ar teismui;
- Ar asmens duomenų pateikimas yra teisės aktais arba sutartyje numatytas reikalavimas, taip pat tai, ar asmuo, kurio duomenys tvarkomi, privalo pateikti asmens duomenis, ir informaciją apie galimas tokių duomenų nepateikimo pasekmes.
- Apie automatizuotą sprendimų priėmimą, įskaitant profiliavimą, apie loginį jo pagrindimą, taip pat tokio duomenų tvarkymo reikšmę ir numatomas pasekmes asmeniui.

Informacija Jums turi būti pateikiama glausta, skaidria ir suprantama forma, aiškia ir paprasta kalba.

Laikas, kada Jus turi informuoti apie duomenų tvarkymą, priklauso nuo to, iš kur gaunami duomenys bei kokius veiksmus ketinama atlikti:

1. Kai **asmens duomenys renkami tiesiogiai iš Jūsų**, informacija turi būti pateikta iš karto, **duomenų gavimo metu**.
2. Kai **Jūsų asmens duomenys gaunami iš kito šaltinio**, informacija Jums turi būti pateikta:
 - Per pagrįstą laikotarpį, kai gaunami asmens duomenys, ir **ne vėliau kaip per vieną mėnesį**;
 - Jeigu asmens duomenys bus naudojami ryšiams su Jumis palaikyti – **ne vėliau kaip pirmą kartą susisiekiant su Jumis**.
 - Jei planuojama atskleisti informaciją kitiems – **ne vėliau kaip atskleidžiant duomenis pirmą kartą**.

Informacija gali būti pateikiama sutartyje, interneto svetainėje ar kt., svarbiausia aiškiai ir lengvai prieinama forma. Gavus asmens duomenis ne iš Jūsų paties, **nerikalaujama pateikti informacijos apie jų asmens duomenų tvarkymą**, jei:

- Jūs jau turite informaciją;
- Informacijos teikimas Jums būtų neįmanomas;
- Informacijos teikimas Jums pareikalautų neproporcingų pastangų;
- Įmonės pagal įstatymus reikalaujama gauti ar atskleisti asmens duomenis;
- Įmonei taikomas profesinės paslapties reikalavimas, kurį reglamentuoja įstatymai, kurie apima asmens duomenis.

Kiekvienas asmuo turi būti informuojamas apie jo asmens duomenų tvarkymą, o įmonė turi pareigą įrodyti, kad ji tinkamai informavo asmenį, kurio duomenis tvarko.

Pavyzdys

Jei įstaiga vykdo vaizdo stebėjimą, prieš asmeniui patenkant į vaizdo stebėjimo lauką, jam turi būti pateikiama informacija apie vykdomą vaizdo stebėjimą, jį vykdančios įstaigos (duomenų valdytojo) pavadinimas, kontaktinė informacija (adresas, el. pašto adresas ir (arba) telefono ryšio numeris, vaizdo stebėjimo tikslas, nuoroda į informacijos šaltinį, kur būtų galima gauti detalesnę informaciją apie vykdomą vaizdo stebėjimą, pvz., nuoroda į interneto svetainę ar kt.

Kita informacija gali būti pateikiama, pvz., įmonės interneto svetainėje, privatumo politikoje, asmens duomenų tvarkymo taisyklėse ar pan.

Jeigu įmonė **ketina tvarkyti Jūsų asmens duomenis kitu tikslu**, negu tas, kuriuo asmens duomenys buvo surinkti, prieš tai **privalu pateikti Jums informaciją apie tą kitą tikslą ir visą kitą atitinkamą papildomą informaciją**. Ši informacija neteikiama tuo atveju, jeigu Jūs tokią informaciją jau turite.

Pavyzdys

Asmens duomenys buvo surinkti iš asmens ir tvarkomi finansinių paslaugų teikimo tikslu, tačiau, nusprendus asmens duomenis tvarkyti ir tiesioginės rinkodaros tikslu, būtina informuoti asmenį, kurio duomenys tvarkomi, kokių tikslu asmens duomenys bus tvarkomi, kiek laiko bus saugomi, apie asmens teisę nesutikti, kad asmens duomenys būtų tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslu ir gauti atskirą sutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo tiesioginės rinkodaros tikslu.

Teisė susipažinti su savo duomenimis

Klausimai auditorijai:

Kada asmuo gali reikalauti susipažinti su savo asmens duomenimis?

Ar duomenų valdytojas turi teisę reikalauti patvirtinti besikreipiančio asmens tapatybę?

Ši teisė reiškia, kad Jūs turite teisę susipažinti su savo duomenimis ir gauti jų kopiją bei bet kokią susijusią papildomą informaciją (pvz., asmens duomenų tvarkymo priežastį, naudojamų asmens duomenų kategorijas ir pan.).

Taigi, pirmiausia, Jūs turite teisę iš įmonės gauti patvirtinimą, ar su Jumis susiję asmens duomenys yra tvarkomi įmonėje, o jei tokie asmens duomenys yra tvarkomi, tuomet turite teisę susipažinti su tokiais asmens duomenimis ir gauti informaciją apie:

- Apie Jus turimą informaciją;
- Duomenų tvarkymo tikslus;
- Kai Jūsų asmens duomenys renkami ne tiesiogiai iš Jūsų, visą turimą informaciją apie jų šaltinius;
- Kai įmanoma, numatomą Jūsų asmens duomenų saugojimo laikotarpį arba, jei neįmanoma, kriterijus, taikomus tam laikotarpiui nustatyti;
- Duomenų gavėjus arba duomenų gavėjų kategorijas, kuriems buvo arba bus atskleisti Jūsų duomenys, visų pirma – duomenų gavėjus trečiosiose valstybėse arba tarptautinėse organizacijose;
- Teisę prašyti įmonės ištaisyti arba ištrinti asmens duomenis ar apriboti su asmeniu susijusių asmens duomenų tvarkymą arba nesutikti su tokiu tvarkymu;
- Tai, kad naudojamas automatizuotas sprendimų priėmimas (įskaitant profiliavimą) ir informaciją apie loginį jo pagrindimą, taip pat tokio duomenų tvarkymo reikšmę ir numatomas pasekmes asmeniui.
- Teisę pateikti skundą VDAI ar teismui;

Pavyzdys

Įmonė asmeniui, kurio duomenys tvarkomi, pagal jo prašymą turi pateikti visą saugomą informaciją. Pavyzdžiui, internetinė parduotuvė turi pateikti, kada asmuo, kurio duomenys tvarkomi, pirmą kartą pradėjo naudotis paslaugomis, kada ir ką pirkė, kokias prekes grąžino bei kada ir kokia suma pinigų grąžinta ar atsisakyta priimti grąžintas prekes.

Jūsų prašymą gavusi įmonė turi teisę patikrinti Jūsų tapatybę, ypač kai tai susiję su interneto paslaugomis ir interneto identifikatoriais, pvz., bendrovė, elektroniniu paštu gavusi Jūsų, kaip kliento, prašymą susipažinti su savo asmens duomenimis ir siekdama nustatyti Jūsų tapatybę, gali sutikrinti bendrovėje tvarkomus Jūsų duomenis su prašyme pateiktais duomenimis (esant abejonėms, bendrovė gali paprašyti Jūsų pateikti papildomos informacijos, reikalingos norint patvirtinti Jūsų tapatybę).

Teisė reikalauti ištaisyti duomenis

Klausimas auditorijai:
Ar duomenų valdytojas visada privalo ištaisyti bet kokius prašančiojo asmens duomenis?

Ši teisė reiškia, kad kaip duomenų subjektas Jūs galite reikalauti, kad įmonė nepagrįstai nedelsdama ištaisyti netikslus su Jumis susijusius asmens duomenis. Atsižvelgiant į tikslus, kuriais duomenys buvo tvarkomi, galite reikalauti, kad būtų papildyti neišsamūs Jūsų asmens duomenys, pateikdami papildomą prašymą.

Pavyzdys

Užsakant higienos prekių prenumeratą bendrovės darbuotojas suklydo rašydamas kliento adresą (buto numerį). Sužinojęs apie padarytą klaidą klientas paprašė bendrovės ištaisyti neteisingus duomenis. Gavusi tokį prašymą bendrovė turi nepagrįstai nedelsdama įvykdyti kliento prašymą.

Pažymėtina, kad teise reikalauti ištaisyti duomenis negalima pasinaudoti medicininės diagnozės ar medicininės išvados atveju, nes jos atspindi specialisto nuomonę.

Pavyzdys

Pacientas kenčia nuo neaiškaus sveikatos sutrikimo. Norint nustatyti galutinę diagnozę, reikia atlikti daugybę testų ir pateikti medicininės nuomonės. Dažnai neįmanoma gauti visos diagnozės iš karto, todėl pacientas gali nuspręsti, kad pirminės gydytojo nuomonės ir rekomendacijos, taip pat pirminiai medicininiai tyrimai iš tikrųjų yra netikslūs, todėl turėtų būti ištaisyti.

Tačiau jei paciento kortelės įrašai aiškiai atspindi gydytojo nustatytą diagnozę bei gydymo rekomendacijas tam tikru metu, tokie įrašai nelaikytini netiksliais, nes jie atspindi konkretaus gydytojo nuomonę konkrečiu metu. Be to, pirminės gydytojo nustatytos diagnozės duomenys gali padėti kitiems gydytojams, kurie pacientą gydo vėliau.

Teisė reikalauti ištrinti duomenis („teisė būti pamirštam“)

Klausimas auditorijai:
Ar duomenų valdytojas privalo ištrinti visus prašančiojo asmens duomenis?

Kaip duomenų subjektas turite teisę reikalauti, kad duomenų valdytojas nepagrįstai nedelsdamas ištrintų su Jumis susijusius asmens duomenis (ši teisė, dar vadinama teise būti pamirštam, taikoma ir internetinėje erdvėje). Duomenų valdytojas privalo nepagrįstai nedelsdama ištrinti Jūsų asmens duomenis tokiais atvejais:

- Jūs atšaukiate sutikimą ir nėra jokio kito teisinio pagrindo tvarkyti Jūsų duomenis;
- Jūs nesutinkate su duomenų tvarkymu ir nėra viršesnių teisėtų priežasčių tvarkyti duomenis arba Jūs nesutinkate su duomenų tvarkymu tiesioginės rinkodaros tikslu;
- Jūsų asmens duomenys buvo tvarkomi neteisėtai;
- Kai asmens duomenys nebėra reikalingi, kad būtų pasiekti tikslai, kuriais jie buvo renkami arba kitaip tvarkomi;
- Jūsų asmens duomenys turi būti ištrinti laikantis įstatymuose nustatytos teisinės prievolės.

Pavyzdžiai

Asmuo, naršydamas internete ir paieškos lange suvedęs savo vardą ir pavardę, pastebėjo, kad paieškos rezultatuose pateikiama nuoroda į laikraščio straipsnį. Straipsnyje, kuris buvo publikuotas prieš kelerius metus, pateikiama informacija apie asmeniui priklausiusio turto varžytines, kurios buvo vykdomos dėl asmens įsiskolinimų kreditoriams. Visi asmens įsiskolinimai jau seniai yra padengti. Jei

asmuo nėra laikytinas viešu asmeniu ir jo interesas pašalinti straipsnį nusveria plačiosios visuomenės interesą turėti prieigą prie informacijos, tuomet internetinės paieškos sistemos valdytojas privalo iš rezultatų pašalinti tinklalapių nuorodas, kuriose nurodytas šio asmens vardas ir pavardė.

Asmuo prisijungė prie žygeivių klubo. Po kurio laiko jis nusprendė palikti klubą. Jis turi teisę paprašyti klubo ištrinti jo asmens duomenis.

Pažymėtina, kad **teisė būti pamirštam nėra absoliuti**. Tai reiškia, kad turi būti saugomos ir kitos teisės bei įgyvendinamos nustatytos pareigos, todėl Jūsų teisė reikalauti ištrinti duomenis gali būti neįgyvendinta, kai:

- Kiti asmenys siekia pasinaudoti teise į saviraiškos ir informacijos laisvę;
- Duomenų valdytojai yra įpareigoti tvarkyti Jūsų asmens duomenis pagal teisės aktus siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui, arba vykdamą įmonei pavestas viešosios valdžios funkcijas;
- Tvarkyti Jūsų duomenis būtina profilaktinės arba darbo medicinos tikslais, dėl viešojo intereso priežasčių visuomenės sveikatos srityje ir specialiųjų kategorijų asmens duomenis;
- Jūsų asmens duomenys tvarkomi archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų tikslais arba statistiniais tikslais;
- Siekiama pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus.

Pavyzdys

Elektroninių pinigų įstaiga gauna kliento prašymą uždaryti visas kliento vardu atidarytas sąskaitas ir ištrinti visus asmens duomenis. Kadangi įstaigai taikomi teisės aktai (pvz., Pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos įstatymas), įpareigojantys saugoti su klientu susijusius duomenis tam tikrą laiką (pvz., 5 ar 8 metus), todėl kliento duomenis įstaiga galės ištrinti tik pasibaigus teisės aktuose numatytiems terminams.

Tuo atveju, jei Jūsų asmens duomenis tvarkantis subjektas nusprendžia, kad ištrinti Jūsų asmens duomenis nėra pagrindo, jis vis tiek turi Jus apie tai informuoti ir paaiškinti tokio sprendimo priežastis bei informuoti apie Jūsų teisę apskusti tokį sprendimą kreipiantis į VDAI ar teismą.

Teisė apriboti duomenų tvarkymą

Ši teisė yra alternatyva Jūsų teisei reikalauti ištrinti asmens duomenis ir ji reiškia, kad tam tikromis aplinkybėmis galite apriboti tai, kaip Jūsų duomenis tvarkantis subjektas naudoja Jūsų duomenimis.

Pavyzdys

Įmonės informacinėje sistemoje konkretaus asmens byloje pažymėta, kad asmens duomenų tvarkymas apribotas, tokiu būdu užblokuojama galimybė šio asmens duomenis pakeisti, pateikti kitoms įmonėms, ištrinti ir pan.

Tai nėra absoliuti teisė, tad ji taikoma tik esant tam tikroms aplinkybėms. Taigi, Jūs turite teisę reikalauti, kad įmonė apribotų duomenų tvarkymą, kai yra vienas iš šių atvejų:

- Jūs užginčijate duomenų tikslumą tokiam laikotarpiui, per kurį įmonė gali patikrinti Jūsų asmens duomenų tikslumą;

Pavyzdys

Jūs užginčijate, kad davėte sutikimą tvarkyti Jūsų el. pašto adresą tiesioginės rinkodaros tikslais. Tol, kol įmonė tikrina, ar davėte tokį sutikimą, Jūs galite reikalauti, kad Jūsų duomenų tvarkymas šiuo tikslu būtų apribotas.

- Jūs sužinote, kad Jūsų asmens duomenų tvarkymas yra neteisėtas, bei nesutinkate, kad Jūsų duomenys būtų ištrinti, ir vietoj to prašote apriboti jų naudojimą;
- Jūsų duomenis tvarkančiam subjektui nebereikia Jūsų asmens duomenų nustatytais tvarkymo tikslais, tačiau jų reikia Jums patiems siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus;

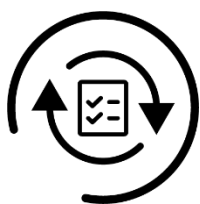
Pavyzdys

Jūsų mobiliojo ryšio operatorius saugo informaciją apie Jūsų atliktus skambučius ne ilgiau kaip pusę metų, t. y. praėjus 6 mėnesiams šie duomenys ištrinami. Žinodami, kad informacijos apie Jūsų atliktus skambučius Jums reiks siekiant įrodyti, kad tam tikru laiku skambinote tam tikru numeriu, galite pareikalauti, kad operatorius apribotų atitinkamų duomenų tvarkymą, t. y. neištrintų jums reikalingų gauti duomenų.

- Jūs paprieštaravote Jūsų duomenų tvarkymui, kol bus patikrinta, ar duomenis tvarkančio subjekto nurodytos teisėtos asmens duomenų tvarkymo priežastys yra viršesnės už Jūsų priežastis.

Kai duomenų tvarkymas yra apribotas remiantis pirmiau nurodytais pagrindais, tokius Jūsų asmens duomenis įmonė gali tvarkyti, išskyrus saugojimą, tik gavusi Jūsų sutikimą arba siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus, arba apsaugoti kito fizinio ar juridinio asmens teises, arba dėl svarbaus viešojo intereso.

Prieš panaikindamas apribojimą tvarkyti duomenis, Jūsų duomenis tvarkantis subjektas turi Jus apie tai informuoti.

Teisė į duomenų perkeliamumą

Klausimas auditorijai:
Ar duomenų valdytojas visais atvejais privalo perkelti prašančiojo asmens duomenis?

Ši teisė suteikia Jums galimybę gauti Jūsų asmens duomenis, kuriuos **Jūs patys pateikėte** duomenis tvarkančiam subjektui, susistemintu, įprastai naudojamu ir kompiuterio skaitomu formatu. Ši teisė taip pat reiškia, kad, jei techniškai įmanoma, Jūs galite reikalauti, jog Jūsų duomenis tvarkantis subjektas tuos duomenis persiųstų kitai įmonei ir nesudarytų kliūčių tokiam perdavimui.

Pavyzdys

Jūs norite pakeisti finansų įstaigą ir siekiate pasinaudoti mokėjimo sąskaitos perkėlimo mechanizmu. Vykdydama Jūsų prašymą finansų įstaiga turės naujajai Jūsų pasirinktai finansų įstaigai perduoti informaciją apie visus arba kai kuriuos Jūsų atliktus ar gautus lėšų pervedimo nurodymus, operacijas Jūsų sąskaitoje ir pan. Tačiau finansų įstaiga neprivalės perduoti naujajai Jūsų pasirinktai finansų įstaigai informacijos, kurią ji surinko atlikdama Jūsų, kaip kliento, patikrą pagal pinigų plovimo prevencijos teisės aktus.

Svarbu pažymėti, kad ši teisė taip pat nėra absoliuti ir taikoma, kai savo asmens duomenis pateikėte savo **sutikimu** arba Jūsų asmens duomenys yra tvarkomi vykdam **sutartį**. Tai reiškia, kad jeigu Jūsų duomenis tvarkantis subjektas juos tvarko dėl jam įstatymu nustatytos pareigos, teisės į duomenų perkeliamumą įgyvendinti negalėsite.

Be to, teisė į duomenų perkeliamumą taikoma, kai duomenys yra tvarkomi automatizuotomis priemonėmis ir kai tai techniškai įmanoma.

Pavyzdžiai

Įmonė, per jos sukurtą programėlę kaupianti vartotojų sveikatos rodiklius (pvz., širdies ritmą), gauna asmens prašymą perkelti jo asmens duomenis kitam jo pasirinktam paslaugos teikėjui.

Finansų įstaigos neprivalo atsakyti į prašymą perkelti asmens duomenis, tvarkomus vykdant jų prievolės užkirsti kelią pinigų plovimui bei kitiems finansiniams nusikaltimams ir juos aptikti, kadangi duomenys tokiu atveju yra tvarkomi įstatymų pagrindu.

Teisė į duomenų perkeliamumą taikoma tik asmens duomenims. Tai reiškia, kad jis netaikomas anonimizuotiems duomenims. Tačiau pseudonimizuoti duomenys, kuriuos galima aiškiai susieti su asmeniu (pavyzdžiui, kai tas asmuo pateikia atitinkamą identifikatorių), patenka į šios teisės taikymo sritį.

Daugiau informacijos apie tai, kokie yra pagrindiniai teisės į duomenų perkeliamumą elementai, kada galioja teisė į duomenų perkeliamumą, kada teisė į duomenų perkeliamumą gali būti netaikoma, galite rasti 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupės 2017 m. balandžio 5 d. patvirtintose gairėse dėl duomenų perkeliamumo: http://ec.europa.eu/newsroom/article29/itemdetail.cfm?item_id=611233.

Teisė nesutikti

Ši teisė reiškia, kad Jūs turite teisę prieštarauti visų ar tik tam tikrų Jūsų asmens duomenų tvarkymui, arba tvarkymui tam tikru tikslu.

Pavyzdys

Jūs sutinkate, kad paslaugų teikėjas naudotų Jūsų el. pašto adresą sąskaitoms už suteiktas paslaugas atsiųsti, tačiau prieštaraujate, kad el. paštas būtų naudojamas reklamai apie paslaugų teikėjo ir jo partnerių paslaugas siųsti.

Jūs taip pat turite teisę **dėl su Jumis konkrečiu atveju susijusių priežasčių** bet kuriuo metu nesutikti, kad su Jumis susiję asmens duomenys būtų tvarkomi, kai toks duomenų tvarkymas vykdomas siekiant atlikti **užduotį, vykdomą viešojo intereso labui** arba vykdant duomenų valdytojui **pavestas valdžios funkcijas** ar **siekiant teisėtų duomenų valdytojo arba trečiosios šalies interesų**, išskyrus, kai Jūsų interesai yra viršesni.

Jums išreiškus nesutikimą dėl Jūsų asmens duomenų tvarkymo, duomenų valdytojas privalo nutraukti asmens duomenų tvarkymą, išskyrus atvejus, kai jis įrodo, kad duomenys turi būti toliau tvarkomi dėl **įtikinamų teisėtų priežasčių**, kurios yra viršesnės už Jūsų interesus, teises ir laisves, arba siekiant pareikšti, vykdyti ar apginti teisinius reikalavimus. **Pareiga įrodyti, kad įtikinamas teisėtas duomenų valdytojo interesas yra viršesnis už Jūsų interesus arba pagrindines teises ir laisves, tenka duomenis pačiam tvarkančiam subjektui.**

Apie teisę nesutikti su duomenų tvarkymu Jūs turite būti aiškiai informuojamas ne vėliau kaip pirmą kartą susisiekiant su Jumis, ir ši informacija turi būti pateikiama aiškiai ir atskirai nuo visos kitos informacijos.

Svarbu pažymėti, kad **teisė nesutikti** su duomenų tvarkymu **tiesioginės rinkodaros tikslu yra absoliuti**. Tad jeigu Jūs nesutinkate, kad Jūsų asmens duomenys būtų tvarkomi reklamos tikslais, įmonė privalo nemokamai patenkinti Jūsų prašymą ir nutraukti Jūsų asmens duomenų tvarkymą šiuo tikslu.

Pavyzdys

Technikos parduotuvėje įsigijote televizorių. Kadangi užsakėte prekės pristatymą į namus, parduotuvės atstovui nurodėte ne tik savo adresą, bet ir telefoną. Praėjus kuriam laikui pradėdote gauti žinutes apie Jūsų nedominančias kitas technikos prekes. Jums pranešus parduotuvei, kad daugiau nebe norite gauti reklaminės medžiagos, ji turėtų nutraukti Jūsų asmens duomenų tvarkymą tiesioginės rinkodaros tikslais ir nebesiųsti jokių pasiūlymų. Tai turi būti padaryta nemokamai.

Tačiau duomenų valdytojas gali toliau tvarkyti Jūsų asmens duomenis, nepaisydamas Jūsų prieštaravimų, jeigu:

- Jūsų duomenys tvarkomi mokslinių ar istorinių tyrimų ir statistinių duomenų rinkimo tikslais ir jie yra būtini vykdant užduotį viešojo intereso labui;

• Jūsų duomenys yra tvarkomi remiantis teisėtais interesais arba vykdant užduotį viešojo intereso labui vykdant viešosios valdžios funkcijas ir duomenų valdytojas gali įrodyti, kad įtikinamas teisėtas interesas yra viršesnis už Jūsų interesus, teises ir laisves.

Teisė reikalauti netaikyti vien automatizuoto atskirų sprendimų priėmimo, įskaitant profiliavimą

Klausimai auditorijai:

Kas yra automatizuotas sprendimų priėmimas?

Kas yra profiliavimas?

Kodėl automatizuotas sprendimų priėmimas gali būti nenaudingas (žalingas) asmeniui?

Ši teisė reiškia, kad Jūs galite reikalauti, jog Jums nebūtų taikomas vien tik automatizuotu duomenų tvarkymu, įskaitant profiliavimą, grindžiamas sprendimas, dėl kurio Jums kyla teisinės pasekmės arba kuris Jums daro didelį poveikį panašiu būdu.

Sprendimų priėmimas tik automatizuotu būdu reiškia, kad sprendimai bus priimami technologinėmis priemonėmis, be jokio žmogaus įsikišimo.

Profilavimas atliekamas tada, kai vertinami asmens asmeniniai aspektai, kad būtų padarytos prognozės, net jeigu nebus priimtas joks sprendimas. Pvz., jeigu įmonė vertina Jūsų asmens savybes (kaip antai, amžių, lytį ar ūgį) arba skirsto į tam tikras kategorijas, tai reiškia, kad Jums taikomas profiliavimas.

Profilavimas ir automatizuotas sprendimų priėmimas yra įprasta praktika įvairiuose sektoriuose, pvz., bankininkystės, finansų, mokesčių ir sveikatos priežiūros.

Organizacijos gali gauti informaciją apie asmenis iš įvairių šaltinių. Pavyzdžiui, įmonė gali rinkti informaciją apie Jus iš vaizdo stebėjimo sistemų, taip pat rinkti duomenis apie Jūsų ieškomą informaciją internete (pagal Jūsų naudojamus paieškos žodžius), Jūsų pirkimo įpročius, gyvenimo būdą ir elgesį Jums naudojantis mobiliuoju telefonu, socialiniais tinklais ir kt.

Pavyzdys

Įmonė, remdamasi jos svetainės naudojimu arba naršymu joje, kuria asmenų elgesio arba rinkodaros profilius.

Automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profiliavimą, **galimas tik, jeigu sprendimas:**

- Yra **būtinai siekiant sudaryti arba vykdyti sutartį** tarp Jūsų ir įmonės;
- Yra **leidžiamas teisės aktais**, kurie taikomi įmonei ir kuriais taip pat nustatomos tinkamos priemonės asmens teisėms bei laisvėms ir teisėtiems interesams apsaugoti; arba
- Yra pagrįstas **aiškiu Jūsų sutikimu**.

Automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, grindžiamas **specialių kategorijų asmens duomenų** (pvz., sveikatos duomenų) tvarkymu, **galimas tik, jei:**

- Jūs davėte **aiškų sutikimą**; arba
- Tvarkyti duomenis **būtina dėl svarbaus viešojo intereso** priešasčių, **remiantis įstatymais**.

Abiem šiais atvejais priimtas sprendimas turi apsaugoti Jūsų teises ir laisves tinkamomis apsaugos priemonėmis. Tad įmonė turi bent jau informuoti Jus apie Jūsų teisę reikalauti žmogaus įsikišimo ir sudaryti reikalingus procedūrinius susitarimus.

Išskyrus atvejus, kai automatizuotas sprendimas yra pagrįstas įstatymu, įmonė privalo:

- Informuoti Jus apie automatizuotą sprendimų priėmimą, įskaitant pateikti informaciją apie tokiam sprendimų priėmimui naudojamą logiką, taip pat šio proceso reikšmę ir numatomas pasekmes;

- Suteikti Jums teisę reikalauti, kad automatizuotą sprendimą peržiūrėtų asmuo, pareikšti savo nuomonę dėl tokio sprendimo bei gauti sprendimo paaiškinimą;
- Suteikti Jums galimybę ginčyti automatizuotą sprendimą.

Pavyzdys

Jeigu draudimo bendrovė automatizuotai priima sprendimą dėl kelionių draudimo sutarties sudarymo tam tikram asmeniui (pvz., bendrovėje nustatytas algoritmas veikia taip, kad į vyresnio kaip 70 metų amžiaus grupę patekęs asmuo yra nedraudžiamas), tas asmuo turėtų būti informuojamas apie automatizuotą sprendimą bei jam turėtų būti suteikta galimybė ginčyti sprendimą ir prašyti, kad jį peržiūrėtų žmogus.

VII. KOKIŲ PRIEMONIŲ REIKĖTŲ IMTIS, SIEKIANČI UŽKIRSTI KELIĄ ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS PAŽEIDIMUI?

Nepaisant to, kad BDAR numato, jog duomenis tvarkantis subjektas turi taikyti tinkamas saugumo priemones, kad tyčia ar netyčia nebūtų sugadinti ar sunaikinti jo turimi asmens duomenys, kiekvienas asmuo turėtų pats pasisaugoti ir imtis priemonių, kad jo asmens duomenimis nebūtų pasinaudota neteisėtai, nes žala gali būti padaroma ne tik jam pačiam, bet ir kitiems.

Pasekmės, kurios gali atsirasti dėl asmens duomenų praradimo ar piktnaudžiavimo duomenimis, gali pasireikšti įvairiai. Tai gali būti:

- Asmens tapatybės vagystė;
- Suklastotų mokėjimų kortelių operacijos;
- Telefoninis sukčiavimas ar sukčiavimas el. laiškais, kuris gali būti daug įtikinamesnis aukai, jei sukčius naudojami nutekintais aukos asmens duomenimis;
- Liudytojams ar nukentėjusiesiems (pvz., smurto aukoms), kurių duomenys buvo nutekinti, gali grėsti fizinė žala arba jiems gali būti grasinama;
- Pažeidėjai, įtariamieji, kurių duomenys buvo nutekinti, gali susilaukti keršto;
- Policijos pareigūnų ar kalėjimo prižiūrėtojų adresų ar kitų kontaktinių duomenų atskleidimas gali pakenkti ikiteisminiam tyrimui, trukdyti tarnybinių pareigų atlikimui ir pan.;
- Asmuo, kurio intymūs arba kiti asmeninio pobūdžio duomenys yra nutekinami, gali būti šantažuojamas sumokėti tam tikrą pinigų sumą, kad šie duomenys nebūtų paviešinti.

Nors ne kiekvieną asmens duomenų pažeidimą lydi šios pasekmės, kiekvienas asmuo vis tiek turi teisę būti apsaugotas ir nuo mažiau rimtos žalos, pavyzdžiui, gėdos ar nepatogumų. Taigi, ką daryti, kad nereiktų patirti nuostolių ar gėdos dėl asmens duomenų praradimo ar piktnaudžiavimo duomenimis?

Nors nėra galimybės visiškai užkirsti kelią asmens duomenų pažeidimams, galite imtis priemonių sumažinti riziką tapti aukomis. **Keletas patarimų:**

- **Ne viešinkite savo asmens kodo internete:** jeigu naudojate socialiniais tinklais, jokia būdu ne viešinkite tokių asmens duomenų, kaip gimimo data ar asmens kodas. Tai apima ir dokumentų, kuriuose yra šie duomenys (pvz., asmens dokumentai, diplomai, pažymėjimai, sertifikatai ir kt.), viešinimą.

- **Susmulkinkite arba sunaikinkite dokumentus:** banko sąskaitų išrašai, paciento sveikatos įrašai ir kiti dokumentai su Jūsų asmenine informacija turėtų būti susmulkinti prieš juos išmetant.

- **Būkite atidūs pildydami anketas, sutartis ar kt. dokumentus:** net jei sudarote sutartį su paslaugos teikėju ar pildote anketą dalyvavimui loterijoje, apsvarstykite, ar tikrai visi Jūsų pateikti prašomi duomenys yra būtini sutarčiai sudaryti bei vykdyti ar dalyvauti loterijoje. Nebijokite klausti, kodėl Jums reikalingi vieni ar kiti duomenys ir kur jie bus naudojami. Jei kyla abejonių, duomenų neteikite.

- **Nutraukite telefono pokalbį:** niekuomet neteikite asmeninės informacijos (ypač apie banko sąskaitas) asmenims, kurie Jums skambina telefonu ar rašo el. paštu. Jei kas nors Jums skambina ir prašo Jūsų asmeninės ar finansinės informacijos, Jūs neprivalote su tokiu asmeniu kalbėtis ir pateikti jam kokią

nors informaciją. Visiškai nieko blogo padėti telefono ragelį nenurodžius jokios priežasties. Jūs neprivalote elgtis mandagiai ir atsakyti į visus skambintojo klausimus. Jei skambintojas teigia esąs Jūsų banko ar Sodros atstovas, Jūs visuomet galite nutraukti pokalbį ir paskambinti į banką ar kitą įstaigą naudodami tą numerį, kurį Jūs patys turite (pvz., esate užsirašę arba suradę oficialiame įstaigos interneto puslapyje). Atminkite, kad rimta įstaiga niekuomet neprašys pateikti asmeninę informaciją telefonu ar el. paštu.

- **Suveskite interneto tinklapio adresą patys:** nespauskite ant nuorodų, esančių Jums atsiųstame el. laiške, ir neatidarykite el. laiško priedų (angl. *attachment*), net jei atrodo, kad laiškas atsiųstas iš Jūsų banko ar kitos įstaigos ir laiške įspėjama, kad, pvz., Jūsų sąskaita bus uždaryta, jei nepaspausite nuorodos. Jei tai padarysite, gali iškilti pavojus Jūsų asmeninei informacijai ar Jūsų kompiuteriui.

- **Peržiūrėkite savo banko sąskaitos išrašus:** verta reguliariai peržiūrėti Jūsų banko sąskaitos išrašus, ieškant neįprastų operacijų. Jei pamatysite neatitikimų, nedelsdami praneškite bankui.

- **Nereikėtų reaguoti į nepagrįstas sąskaitas ar priminimus sumokėti neaiškų įsiskolinimą:** jei esate tikri, kad nesudarėte sutarties, dėl kurios vykdymo paštu ar el. paštu gaunate sąskaitą ar priminimą sumokėti, nereikėtų pulti mokėti tariamos skolos. Žinoma, prasminga būtų pranešti siuntėjui, kad Jūs nesate sudaręs jokios sutarties. Būtina reaguoti tik tuo atveju, jei gaunate pranešimą iš teismo. Jei manote, kad kažkas galėjo pasinaudoti Jūsų tapatybe, šiuo atveju patartina kreiptis ne tik į sąskaitos siuntėją, bet ir policiją.

Pavyzdys

Asmuo savo socialinio tinklo paskyroje patalpino paso, vairuotojo pažymėjimo kopijas, taip pat abiejų mokėjimo kortelės pusių nuotraukas. Šiems duomenims patekus į piktavalių rankas, asmens vardu buvo sudarytos įvairios sutartys: buvo perkamos prekės ar užsakomos paslaugos el. parduotuvėse, asmens tapatybe pasinaudota išsinuomojant automobilius, atidarytos sąskaitos elektroninių pinigų įstaigose ir pan.

Mokėjimų internetinėse parduotuvėse saugumas

Klausimas auditorijai:

Kaip sužinoti, ar svetainė, kurioje norite vykdyti internetinį pirkimą, yra saugi?

Nors kiekvienas svetainės savininkas turėtų prisiimti atsakomybę už savo lankytojų saugumo užtikrinimą, tačiau, deja, kai kurios svetainės tiesiog nėra saugios. Nesaugi svetainė gali skleisti kenkėjiškas programas, pavogti Jūsų informaciją, siųsti šlamštą ir dar daugiau. Norint apsaugoti save ir savo asmeninę informaciją, svarbu žinoti, kad svetainė rimtai vertina Jūsų saugumą. Kaip tą galite nustatyti? **Ieškokite šių požymių, kad svetainė yra saugi:**

- **HTTPS ieškokite „S“.** Jei svetainės adresas prasideda ne „http“, o „https“, tai reiškia, kad svetainė yra užšifruota. Svarbu atkreipti dėmesį, kad HTTPS nėra vienintelis dalykas, kurį svetainės savininkas gali arba turėtų padaryti, norėdamas apsaugoti svetainės lankytojus, tačiau tai yra geras ženklas, kad svetainės savininkas rūpinasi Jūsų saugumu. Nesvarbu, ar svetainėje tik naršote, ar mokate už joje parduodamas prekes, ar tiesiog įvedate savo el. pašto adresą, norėdami prisiregistruoti, patikrinkite, ar svetainės adresas prasideda „https“.

- **Suraskite svetainės valdytojo kontaktinę informaciją.** Tinklalapio lankytojai dažnai nurodo, kad jie linkę nustoti naršyti ir palikti svetainę, kurioje nėra pateiktas telefono numeris ar kita kontaktinė informacija. Geriausia, jei saugioje svetainėje bus aiškiai nurodytas el. pašto adresas, telefono numeris, fizinis adresas (jei toks yra), prekių grąžinimo politika (jei taikoma), ir socialinės žiniasklaidos paskyros. Žinoma, kontaktinių duomenų nurodymas negarantuoja, kad svetainė yra visiškai saugi. Vis dėlto, kontaktinių duomenų pateikimas rodo, kad Jūs galite tikėtis pagalbos, jei susidursite su problema.

- **Patikrinkite svetainės privatumo politiką.** Svetainės privatumo politika turėtų aiškiai nurodyti, kaip svetainės valdytojas renka, naudoja ir saugo Jūsų duomenis. Beveik visos svetainės ES turės tokią politiką, nes to reikalauja asmens duomenų privatumo įstatymai. Privatumo politika nurodo, kad svetainės

savininkui rūpi laikytis šių įstatymų ir užtikrinti, kad jo svetainė būtų saugi. Prieš pateikdami savo informaciją tinklalapyje, būtinai ieškokite jos ir perskaitykite.

• **Žinokite apie svetainių kenkėjiškų programų požymius.** Net jei svetainė turi HTTPS adresą, privatumo politiką, kontaktinę informaciją, ji vis tiek gali būti nesaugi, jei yra užkrėsta kenkėjiška programine įranga. Bet kaip sužinoti, ar svetainė užkrėsta kenkėjiška programine įranga? Ieškokite šių bendrų požymių:

✓ **Įtartini iššokantys langai.** Būkite atsargūs dėl iššokančių langų, kurie pateikia su svetainės turiniu nesusijusius teiginius – jie greičiausiai bando Jus privilioti spustelėti ir netyčia atsisiųsti kenkėjiškas programas.

✓ **Įtartini skelbimai ir reklamos.** Kai kuriuos kenkėjiškus skelbimus nesunku pastebėti. Paprastai jie atrodo surašyti neprofesionaliai, juose yra rašybos, gramatikos klaidų, reklamuojami „stebuklingi“ išgydymai, „ypatingos“ prekių savybės, rašoma apie garsenybių skandalus ir pan. Svarbu atminti, kad teisėtose reklamose taip pat gali būti kenkėjiškų programų, todėl apsvarstykite, ar tikrai verta spausti ant jų.

✓ **Apgaulingos svetainės.** Apgaulingos svetainės yra interneto tinklalapiai, imituojantys dažniausiai lankomas svetaines, pvz., elektroninės bankininkystės svetaines, siekiant apgauti vartotojus ir surinkti iš jų konfidencialią informaciją. Nors apgaulingos svetainės gali atrodyti kaip tikros, tačiau neretai jos turi požymių, kurie gali išduoti, kad jos tik imituoja tikro banko tinklapį. Apgaulingose svetainėse dažnai pasitelkiami iškylantys langai, kuriuose Jūsų prašoma suvesti konfidencialią informaciją (prisijungimo duomenis, slaptažodžius). Tokioms svetainėms neretai būdingas ir prastas dizainas, rašybos bei gramatikos klaidos, taip pat skubumo įspėjimai (pvz., „kuo skubiau suveskite duomenis“, „neatidėliodami susisieki“ ir pan.).

✓ **Kenkėjiški peradresavimai.** Tai atvejai, kai Jums įvedus svetainės adresą esate nukreipiami į kitą svetainę, ypač į tą, kuri atrodo įtartina. Kenkėjiški peradresavimai dažnai naudojami kartu su apgaulingomis svetainėmis.

✓ **Įspėjimai paieškos sistemose.** Kai kurios populiarios internetinės paieškos sistemos tikrina svetaines, ar jose nėra kenkėjiškų programų, ir pateikia įspėjimą apie tai, jei ji tikrai užkrėsta kenkėjiška programine įranga.

Supratimas, kad ne kiekvienas interneto tinklapis yra patikimas ir saugus, neturėtų stabdyti Jūsų nuo naudojimosi internetu. Tiesiog darykite tai saugiai! Būdami apdairūs ir atpažindami saugią svetainę galite apsaugoti savo asmeninius duomenis.

VIII. KAIP GINTI SAVO PAŽEISTAS TEISES?

Klausimas auditorijai:

Kur asmuo gali kreiptis, jei mano, kad jo teisės asmens duomenų apsaugos srityje buvo pažeistos?

Jei manote, kad Jūsų asmens duomenų tvarkymas neatitinka BDAR nuostatų, remiantis BDAR 77 straipsniu, Jūs turite teisę pateikti skundą VDAI.

Kokius skundus nagrinėja VDAI?

VDAI nagrinėja asmenų skundus:

- Dėl duomenų valdytojų veiksmų (neveikimo), kuriais pažeidžiamos BDAR nuostatos;
- Dėl duomenų valdytojų veiksmų (neveikimo), kuriais pažeidžiamos Elektroninių ryšių įstatymo nuostatos, susijusios su duomenų, tvarkomų ar generuojamų teikiant viešąsias elektroninių ryšių paslaugas, tvarkymu ir privatumo apsauga (pvz., tiesioginės rinkodaros veiksmai skambinant, siunčiant elektroninio pašto pranešimus, SMS žinutes ir pan.).

VDAI nenagrinėja skundų:

- Dėl **fizinių asmenų veiksmų, jiems tvarkant asmens duomenis savo asmeniniams poreikiams**, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti (šiuo atveju asmuo savo teises turėtų ginti teisme civilinio proceso tvarka);
- Dėl asmens duomenų tvarkymo **teismuose vykdant teisingumą**;
- Dėl **asmens duomenų tvarkymo visuomenės informavimo priemonėse** visuomenės informavimo, meninės ir literatūrinės raiškos tikslais (šiuo atveju reikėtų kreiptis į Žurnalistų etikos inspektorius);
- Dėl **mirusių** asmenų asmens duomenų tvarkymo (šiuo atveju mirusio asmens artimieji teises turėtų ginti teisme civilinio proceso tvarka);
- Jeigu tvarkomi **juridinių asmenų** duomenys;
- Asmens duomenis tvarko duomenų valdytojas, įsteigtas ir veikiantis ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus kai tokiam duomenų valdytojui taikomi Lietuvos Respublikos įstatymai pagal tarptautinę viešąją teisę (diplomatines atstovybės, konsulinės įstaigos) arba asmens duomenis tvarko duomenų valdytojo filialas arba atstovybė, įsteigti ir veikiantys Lietuvos Respublikoje;
- **Skundas tuo pačiu klausimu buvo išnagrinėtas VDAI**, išskyrus atvejus, kai nurodoma naujų aplinkybių ar pateikiama naujų faktų;
- Jeigu skundas tuo pačiu klausimu buvo **išnagrinėtas arba yra nagrinėjamas teisme**;
- Jeigu skundas tuo pačiu klausimu buvo **išnagrinėtas kitos ES valstybės narės priežiūros institucijoje**;
- Kai dėl skundo dalyko yra priimtas procesinis sprendimas **pradėti ikiteisminį tyrimą**;
- Kai skundo tekstas yra neįskaitomas, neiškliaai suformuluotas pareiškėjo prašymas ar skundo turinys nesuprantamas;
- Nuo skunde nurodytų pažeidimų padarymo iki skundo padavimo yra praėję daugiau kaip 2 metai;
- **Nepasirašytų** saugiu elektroniniu parašu, jei skundas teikiamas elektroniniu būdu.

Anoniminiai skundai nenagrinėjami, jeigu VDAI direktorius nenusprendžia kitaip.

Kada ir kaip kreiptis į VDAI?

Jūs turite teisę kreiptis į VDAI, jei manote, kad duomenų valdytojas neteisėtai tvarko (tvarkė) Jūsų asmens duomenis arba jei manote, kad duomenų valdytojas pažeidė Jūsų, kaip duomenų subjekto, teises.

Atkreipiame dėmesį, kad pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 39 straipsnį, administracinė nuobauda gali būti paskirta ne vėliau kaip per **dvejus metus nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos**, o trunkamojo administracinio nusižengimo atveju – per **dvejus metus nuo jo paaiškėjimo dienos**.

Skundas turi būti parašytas valstybine (lietuvių) kalba.

Nepamirškite įrašyti savo vardo, pavardės, tikslaus gyvenamosios vietos adreso, kuriuo Jūs norėtumėte gauti atsakymą dėl skundo nagrinėjimo rezultatų. Jei pageidaujate, galite nurodyti telefono numerį ar elektroninio pašto adresą, kad iškilus papildomų klausimų dėl Jūsų pateikto skundo, ar esant būtinybei patikslinti skundo aplinkybes, su Jumis būtų galima susisiekti. **Būtinai pasirašykite**. Kad nepamirštumėte savo skunde pateikti svarbios informacijos, leidžiančios efektyviau ir greičiau išnagrinėti skundą, **rekomenduojame užpildyti** VDAI interneto svetainėje skelbiamą **Skundo formą**. Nesinaudojantys internetu asmenys popierinę skundo formą gali užpildyti atvykę į VDAI.

Remiantis BDAR 80 straipsniu, Jūs galite įgalioti tam tikras trečiąsias šalis (ne pelno įstaigą, organizaciją ar asociaciją, kuri tinkamai įsteigta pagal Lietuvos Respublikos teisę ir kurios įstatais nustatyti tikslai atitinka viešąjį interesą, kuri veikia duomenų subjekto teisių bei laisvių apsaugos srityje) pateikti skundą Jūsų vardu. Jei skundą pateikiate per savo atstovą, jis turi pateikti atstovavimą patvirtinantį dokumentą.

Kad būtų įmanomas skundo tyrimas, Jūs privalote nurodyti **duomenų valdytoją**, kuris galimai padarė Jūsų asmens duomenų tvarkymo pažeidimą. Taip pat **svarbu išsaugoti visą galimą informaciją dėl** Jūsų asmens duomenų tvarkymo pažeidimo, kuri galėtų būti šio pažeidimo **įrodymas**. Šiuo tikslu neišmeskite Jums siųstų, ar kitaip Jūsų gautų rašytinių dokumentų, jų kopijų, įrodančių, kad galėjo būti pažeistos Jūsų teisės, vokų, kuriuose šie dokumentai buvo atsiųsti, neištrinkite Jums siųstų elektroninių laiškų ar SMS pranešimų, kuriuose Jums buvo siūlomos prekės ar paslaugos ar buvo teiraujamasi Jūsų nuomonės apie juos, Jūsų paklausimą duomenų valdytojui ir įrodymų, kad jis tikrai buvo pateiktas duomenų valdytojui, duomenų valdytojo atsakymą Jums ir kitus galinčius turėti reikšmę pažeidimo tyrimui ar įrodymui duomenis ar dokumentus.

Skunde turėtumėte **kuo konkrečiau apibūdinti** dėl Jūsų asmens duomenų tvarkymo padaryto ar manomai daromo pažeidimo esmę bei aplinkybes, kuriomis sužinojote apie galimai neteisėtą Jūsų asmens duomenų tvarkymą bei visas kitas aplinkybes, kurios gali turėti reikšmės nagrinėjant skundą. Nurodykite kuo tikslesnį pažeidimo padarymo laiką. Kaip įmanoma tikslesnės ir išsamesnės informacijos VDAI pateikimas lemia skundo **išnagrinėjimo** operatyvumą.

Atminkite, kad VDAI nagrinėja skundą tik jo ribose, todėl formuluodami savo prašymą VDAI, **aiškiai ir konkrečiai nurodykite, ko Jūs prašote** (pvz., pripažinti skundą pagrįstu ir pateikti duomenų valdytojui nurodymą sunaikinti asmens duomenis ir pan.). Savo prašymą turėtumėte suformuluoti atsižvelgiant į skundžiamus duomenų valdytojo veiksmus (neveikimą).

Jūsų skundas bus nagrinėjamas **nemokamai**.

TEISĖ KREIPTIS Į TEISMĄ

Jei VDAI nenagrinėja Jūsų skundo arba per tris mėnesius neinformuoja Jūsų apie skundo nagrinėjimo pažangą ar rezultatus, remiantis BDAR 78 straipsniu, Jūs turite teisę kreiptis į teismą.

Taip pat jei esate nepatenkinti VDAI sprendimu, jį galite apskųsti teismui.

Sprendimo apskundimo tvarka bus nurodyta Jums pateiktame VDAI sprendime dėl Jūsų skundo.